

JULKAISU

Sami Borg ja Sari Pikkala

Kuntavaalitrendit

Kuntavaalitrendit

Sami Borg ja Sari Pikkala

Kuntavaalitrendit

KAKS – Kunnallisan kehittämissäätiö

Kunnallisan kehittämissäätiön Julkaisu 1
2017

Toinen versio

ISBN 978-952-7072-90-5

Sisällys

Taulukot ja kuviot.....	1
Esipuhe	4
Kunnat ja valtuustot.....	6
Äänestysaktiivisuus ja äänestämisen ajankohta.....	11
Ehdokkaat.....	19
Puoluekannatuksen piirteitä.....	22
Valtuustot ja valtuutetut.....	30
Kuntavaalit mediassa	35
Lähteet	39

Taulukot ja kuviot

Kunnat ja valtuustot

Taulukko 1. Kuntien lukumäärä, äänioikeutettujen, ehdokkaiden ja valittujen lukumäärä sekä ehdokasmäärän ja valtuustopaikkojen suhde 1980–2017

Kuvio 1. Ehdokkaiden ja valtuutettujen lukumäärä sekä ehdokasmäärän ja valtuustopaikkojen suhde kuntavaaleissa 1980–2012

Taulukko 2. Kunnan asukasluku, valtuustokoko ja valtuustokoon kuntien lukumäärä vuoden 2017 kuntavaaleissa

Taulukko 3. Valtuustokoko, asukasmäärä ja valtuutettujen määrä 2017

Taulukko 4. Kuntavaalien ehdokkaiden ja valtuutettujen sekä kunnan-/kaupunginhallitusten jäsenten lukumäärän osuus kuntavaalien äänioikeutettujen määrästä 1980–2012 (%)

Äänestysaktiivisuus ja äänestämisen ajankohta

Taulukko 5. Kuntavaalien äänioikeutettujen määrä, äänestysprosentit ja äänestysprosentin muutos verrattuna edellisiin vaaleihin, 1945–2012

Kuvio 2. Äänioikeutettujen lukumäärä ja äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa 1945–2012 (%)

Kuvio 3. Äänestysaktiivisuus sukupuolen mukaan kuntavaaleissa 1945–2012 (%)

Taulukko 6. Ennakkoäänten määrä ja osuus annetuista äänistä, hylättyjen äänten määrä ja osuus sekä äänestysalueiden lukumäärä kuntavaaleissa 1992–2012

Taulukko 7: Äänestysaktiivisuus vaalipiireittäin kuntavaaleissa 1953–2012

Taulukko 8. Äänestysaktiivisuus pienimmän ja suurimman äänestysaktiivisuuden kunnissa kuntavaaleissa 1980–2012 (% , vaihteluväli)

Taulukko 9. Äänestysaktiivisuus vuoden 2012 kuntavaaleissa ja äänestysaktiivisuuden muutos 2008–2012 kuntakoon mukaan

Kuvio 4. Ikäryhmien äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa 2012 ja eduskuntavaaleissa 2015 (%)

Taulukko 10. Äänestysaktiivisuus sukupuolen ja ikäryhmän mukaan eduskuntavaaleissa 2015 ja kuntavaaleissa 2012 (%)

Taulukko 11. Äänestysaktiivisuus kansalaisuuden mukaan vuosien 1996–2012 kuntavaaleissa (%)

Taulukko 12. Maahanmuuttajien äänestysaktiivisuus synnyinmaan mukaan kuntavaaleissa 2012 (%)

Ehdokkaat

Taulukko 13. Ehdokasmäärät kuntavaaleissa 1980–2017 puolueen tai ryhmittymän mukaan

Kuvio 7. Naisehdokkaiden osuus kaikista ehdokkaista kuntavaaleissa 1996–2017 (%)

Taulukko 14. Naisten osuus eduskuntapuolueiden kuntavaaliehdokkaista 2000–2017 (%)

Taulukko 15. Eri ikäryhmiin kuuluvien ehdokkaiden osuus kaikista ehdokkaista kuntavaaleissa 1996–2017 (%)

Puoluekannatuksen piirteitä

Taulukko 16. Eduskuntapuolueiden sekä muiden puolueiden ja ryhmittymien valtakunnalliset ääniosuudet kuntavaaleissa 1945–2012 (%)

Kuvio 5. Nykyisten eduskuntapuolueiden ja niiden edeltäjien kannatus kuntavaaleissa 1945–2012 (%)

Taulukko 17. Eduskuntapuolueiden sekä muiden puolueiden ja ryhmittymien valtakunnallisten ääniosuuksien muutokset verrattuna edellisiin kuntavaaleihin, 1947–2012 (%)

Taulukko 18. Puolueiden ja ryhmittymien paikkamäärät ja osuus paikoista kuntavaaleissa 1976–2012 (lkm, %)

Kuvio 6. Puolueiden ja ryhmittymien kannatuksen kokonaismuutos eduskunta- ja kuntavaaleissa 1945–2015 prosenttiyksikköinä

Taulukko 19. Hallituspuolueiden yhteenlaskettu kannatusmuutos edellisistä vaaleista eduskunta- ja kuntavaaleissa 1964– (prosenttiyksikköä)

Taulukko 20. Eduskuntapuolueiden vahvan kannatuksen kuntien lukumäärät ja kannatuksen levinneisyys kuntavaaleissa 2012

Taulukko 21. Vuoden 2012 kuntavaalien ”citykannatus”: eduskuntapuolueiden kannatus suurissa kaupungeissa ja suurten kaupunkien kannatuksen osuus puolueen koko kannatuksesta kuntavaaleissa 2012 (Manner-Suomi)

Taulukko 22. Kunnat, joissa sitoutumattomilla ryhmittymillä on ollut merkittävä kannatus kuntavaaleissa 1996–2012: sitoutumattomien ääniosuus kuntavaaleissa 2012 ja keskimääräinen kannatusosuus 1996–2012 (%)

Valtuustot ja valtuutetut

Taulukko 23. Edustuksellisen kuntademokratian tunnuslukuja: valtuutettujen ja asukkaiden suhdeluku sekä laskennallinen piilevä äänikynnys valtuustokoon mukaan vuoden 2017 kuntavaaleissa

Taulukko 24. Puolueiden ja ryhmittymien lukumäärä valtuustoissa kaudella 2012–2017

Kuvio 8. Naisehdokkaiden äänten osuus kaikista hyväksytyistä äänistä ja naisten osuus valituista kuntavaaleissa 1980–2012 (%)

Taulukko 25. Eri ikäryhmiin kuuluvien valtuutettujen osuus kaikista valituista kuntavaaleissa 1996–2012 (%)

Taulukko 26. Istuvat valtuutetut vuosien 1996–2012 kuntavaaleissa: luopujat, uudelleen valitut ja valitsematta jääneet (%) Manner-Suomen kunnissa

Taulukko 27. Suhtautuminen valtuustoluopumisen syitä koskeviin väittämiin: samaa mieltä olevien osuus (%) 1996, 2004 ja 2012

Kuntavaalit mediassa

Taulukko 28. Vuoden 2012 kuntavaaliviestinnän käsitellyimmät asia-aiheet ja kampanja-aiheet (%)

Taulukko 29. Viimeisimpien valtakunnallisten puoluekannatusmittausten osuvuus kuntavaaleissa 2012 (% ja %-yks.)

Kuvio 9. Kuinka hyvin katsoo olevansa perillä kuntansa päätöksentekoon liittyvistä asioista, 2007? (%)

Kuvio 10. Tietolähteiden tärkeys oman kunnan kunnallispolitiikkaa ja päätöksentekoa koskevan tiedon välittäjänä, 2007 (%)

Kuvio 11. Mihin suomalaiset haluaisivat kiinnitettävän huomiota kuntavaaleissa, arviot eri asioiden tärkeydestä (KAKS ja TNS Kantar, 11/2016)

Esipuhe

Tämä *Kuntavaalitrendit 2017* –raportti on tilastokatsaus kuntavaalien määrällisiin perustietoihin. Julkaisu sisältää viimeisintä tietoa vuosien 2012 ja 2017 kuntavaaleista mutta pääpaino on pitkittäistietojen kokoamisessa sekä kehityslinjojen ja yleisnäkymän hahmottamisessa. Raportti on kommentoitu taulukko- ja kuviopaketti, joka perustuu olemassa olevista tilastoista ja tutkimuksista muokattuihin tai poimittuihin tietoihin. Se kokoaa kattavasti kuntavaalien keskeiset numerofaktat. Taulukojen ja kuvioiden lukuja kuvataan ja tulkitaan tiiviisti tekstiosuuksissa.

Julkaisu on osa Kunnallisalan kehittämissäätiön rahoittamaa *Kuntavaalitutkimus 2017* –hanketta, jonka allekirjoittanut toteuttaa kuluvan vuoden aikana. Keskeisten indikaattoreiden kokoaminen projektin alussa auttaa hahmottamaan kysymyksiä, joista moniin vastataan hankkeen varsinaisen päätutkimusaineiston avulla. Heti kuntavaalien jälkeen hanke teettää valtakunnallisen valitsijakyselyn, joka suunnataan otokselle äänioikeutettuja. Tutkimushankkeen pääraportti julkaistaan vuodenvaihteen 2017–18 tienoilla.

Tämän trendiraportin jälkeen hanke tulee keskittymään kyselyaineiston avulla kuntavaalien äänestysperusteisiin, kuntavaalikampanjoiden seuraamistapoihin ja moniin muihin keskeisiin survey-tutkimukselle tyypillisiin kysymyksiin. Kuntavaalitutkimus tulee täydentämään Suomen vaalitutkimuskonsortion toteuttamia kansallisia eduskuntavaalitutkimuksia, joita on toteutettu kaikista kuluvan vuosituhaten eduskuntavaaleista. Osa kuntavaalitrendeistä liitetään myös vaalitutkimuskonsortion kokoamiin demokratiaindikaattoreihin (ks. www.vaalitutkimus.fi).

Tätä *Kuntavaalitrendit* –raporttia ei olisi ollut mahdollista toteuttaa ilman olemassa olevia tilastoja sekä selvitys- ja tutkimustietoja. Iso kiitos kuuluu etenkin Tilastokeskukselle, Kuntaliitolle sekä oikeusministeriölle, jotka kukin tahoillaan ovat toimineet jo pitkään olennaisten kuntavaalitietojen tuottajina ja tallentajina. Tilastokeskus tarjoaa nykyisin verkkosivuillaan monipuoliset tietokannat eri vaalien tuloksista ja muista keskeisistä tiedoista. Tilastokeskus on myös muokannut monia kuntavaalitietoja aikasarjoiksi. Niin ikään Kuntaliitto on koonnut lukuisia perustietoja muun muassa kunnista, valtuustoista ja ehdokkaista, ja niitäkin hyödynnetään tässä julkaisussa. Lisäksi trendeihin on poimittu keskeisiä tietoja yksittäisistä, kuntavaaleihin eri tavoin liittyneistä tutkimuksista. Trendien mahdollistamisesta kuuluu kiitos myös näiden tutkimusten toteuttajille.

Kuntavaalitrendien perusideana on koota tilastoja ja tutkimustietoa tietoa yhteen ja tuottaa lisäarvoa keskittämällä huomiota muutoksiin ja eroihin. Lähtötietojen moninaisuuden ja osittaisen hajanaisuuden vuoksi tarve kokoavalle julkaisulle oli ilmeinen. Toivottavasti trendit palvelevat tutkimuksen lisäksi kuntavaalien viestintää.

Vuoden 2017 kuntavaalit käydään taitekohdassa, jossa valtuustot ovat vielä toimineet tehtäväalueiltaan laajoissa kunnissa mukaan lukien sosiaali- ja terveyspalvelut. Vuoden 2017 kuntavaaleja tulee värittämään keskustelu maakunta- ja sote-uudistuksesta. Ne tulevat toteutuessaan kaventamaan huomattavasti kuntien tehtäviä sekä muuttamaan myös kuntien valtuustojen asemaa ja kuntavaaleja. On mahdollista, että vuosi 2017 on taitekohta monissa kuntavaalitrendeissä. Sen näyttävät aika ja tulevaisuuden kuntavaalit.

Lopuksi esitän kiitokset graafisten esitysten laatimisesta Pentti Kiljuselle Yhdyskuntatutkimus Oy:stä. Ja suurin kiitos Sarille siitä, että lähdit lyhyellä varoitusajalla mukaan kokoamaan kuntavaalitrendejä.

Tampereella 13.3.2017,

Sami Borg

Kunnat ja valtuustot

Suomen kuntavaalien – tai vanhahtavammin *kunnallisvaalien* – kehityspiirteitä olisi joiltakin osin mahdollista tarkastella tilastollisesti 1900-luvun alusta lukien. Näin pitkä aikajänne olisi kuitenkin monin tavoin epätarkoituksenmukainen trenditarkasteluun. Esimerkiksi äänestysaktiivisuuden ja puoluekannatuksen muutosten tulkinnassa jouduttaisiin ottamaan huomioon lukuisia, suuriakin muutoksia äänioikeuden perusteissa, puoluejärjestelmässä ja erilaisissa vaalien järjestelyissä.

Nykyajalle olennaisimpia kehityspiirteitä on helpompaa hahmottaa, kun tarkastelu rajataan muutama viime vuosikymmeniin tai korkeintaan sotien jälkeiseen aikaan. Suurin piirtein 1950-luvulta alkaen esimerkiksi ehdokasasettelu ja äänestysaktiivisuus ovat olleet myös kuntavaaleissa lähes yhtä puoluevetoisia kuin eduskuntavaaleissa.

Trenditarkastelujen aikajännettä on järkevää rajoittaa myös numerotiedon kokonaismäärän vähentämiseksi. Tämä raportti ei esitä trenditietoja yhdellä ja samalla, ennalta valitulla aikavälillä vaan tietojen aikajänteessä käytetään tapauskohtaista harkintaa. Joissakin tapauksissa myös tietojen saatavuus on määrittänyt tarkasteltavia ajanjaksoja. Mukana on myös aivan viime hetken tietoja kunnista, valtuustoista ja vaalien ehdokasasettelusta.

Kuntien tehtävät laajenivat erityisesti 1970-luvulla, jonka päättyessä Manner-Suomessa oli vielä 445 kuntaa (taulukko 1). Kuntien lukumäärä on pudonnut noin yhdellä kolmanneksella vuodesta 1980 nykyhetkeen.

Taulukko 1: Kuntien lukumäärä, äänioikeutettujen, ehdokkaiden ja valittujen lukumäärä sekä ehdokasmäärän ja valtuustopaikkojen suhde vuosien 1980–2012 kuntavaaleissa

	Kuntien lkm vaa- lien jäl- keisenä vuonna	Äänioikeutettujen lkm	Ehdokkaiden lkm	Valtuustoon valittujen lkm	Ehdokkaita valtuustopaik- kaa kohden
1980	445	3 530 447	66 776	12 777	5,2
1984	445	3 666 750	64 878	12 881	5,0
1988	444	3 762 623	63 642	12 842	5,0
1992	439	3 801 449	52 712	12 571	4,2
1996	436	3 941 019	43 104	12 482	3,5
2000	432	4 014 611	39 744	12 278	3,2
2004	416	4 099 864	39 906	11 966	3,3
2008	332	4 191 662	38 504	10 412	3,7
2012	304	4 303 064	37 125	9 672	3,8
2017	295	4 397 098	33 618	8 999	3,7

Lähde: Tilastokeskuksen vaalitilastot ja Pikkala 2015, 35.

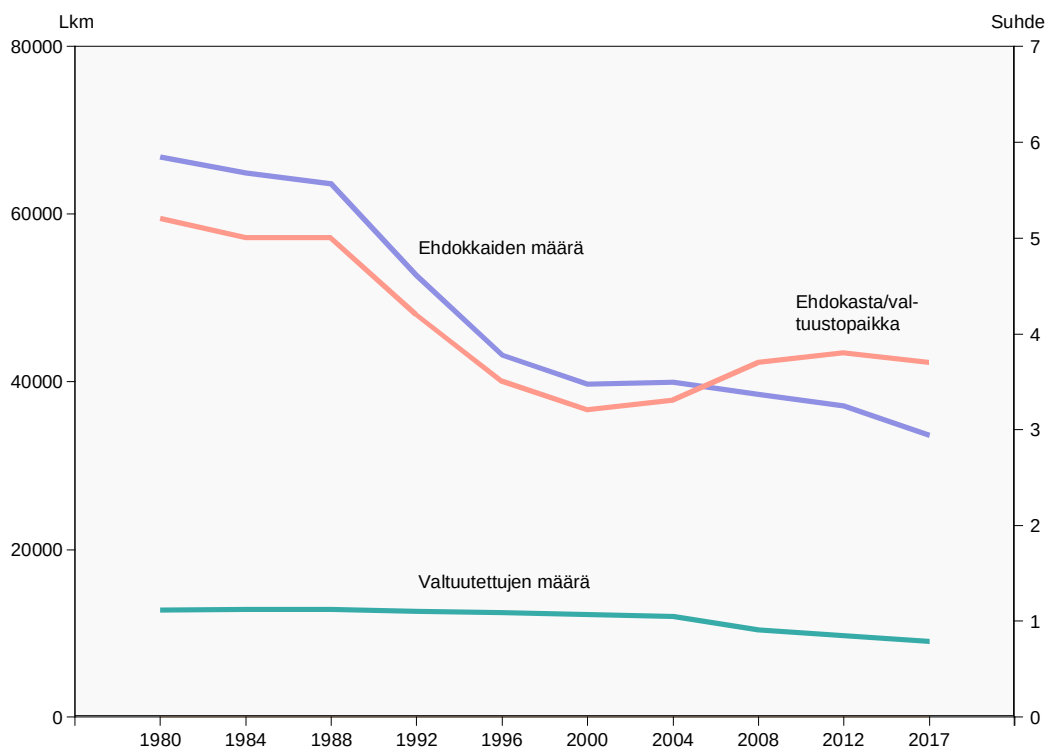
Vuoden 2017 kuntavaalit käydään Manner-Suomessa 295 kunnassa ja niissä on äänioikeutettuja noin 4,4 miljoonaa (taulukko 1). Varsinaiseen vaalipäivään mennessä 18 vuotta täyttäneiden Suomen kansalaisten lisäksi äänioikeutettuja ovat EU-maiden, Islannin ja Norjan kansalaiset, joilla on kotikunta Suomessa 51 päivää ennen varsinaista vaalipäivää 9.4.2017. Lisäksi äänioikeus on sellaisilla määräaikaan mennessä äänestäjiksi rekisteröityneillä EU:n ja kansainvälisten järjestöjen työntekijöillä, joilla on kotikunta Suomessa.

Kuvio 1 osoittaa graafisesti taulukon 1 tietoja. Kuntavaalien ehdokasmäärä ja valtuustopaikkojen lukumäärä ovat vähentyneet merkittävästi. Valtuustopaikat ovat vähentyneet vuodesta 1980 vuoteen 2017 lähes neljällä tuhannella eli melkein 30 prosenttia. Samalla ehdokasmäärä on kutistunut lähes 67000:sta noin puoleen.

Kuntien ja valtuustopaikkojen väheneminen selittää suuren osan ehdokasmäärien laskusuunnasta. Vuosien 2008, 2012 ja 2017 kuntavaaleissa on lähes samassa suhteessa ehdokkaita valtuustopaikka kohden ja vuonna 2017 luku on 3,7. Merkittävä laskusuuntaan vaikuttava tekijä on myös kansalaisten etääntyminen puolueiden järjestötoiminnasta, joka on aiemmin toiminut luontevimpana alustana uusien ehdokkaiden rekrytoinnille.

Kuvio 1.

EHDOKKaidEN JA VALTUUTETTujen LUKUMÄÄRÄ SEKÄ EHDOKASMÄÄRÄN JA VALTUUSTOPAikkojen SUHDE KUNTAVAaleissa 1980-2017.

Lähde: Tilastokeskuksen vaalitilastot ja Pikkala 2015, 35.

Valtakunnan tason trendissä suhdeluku 'ehdokkaista valtuustopaikkaa kohden' on pudonnut 1980-luvun alusta tähän päivään yli viidestä alle neljään (taulukko 1). Teoriassa valtuustoon on siis nykyisin vähän helpompaa päästä.

Erikokoisten kuntien valtuustopaikkojen lukumäärää koskeva lainsäädäntö on muuttunut jonkin verran uudessa, vuonna 2017 kokonaan voimaan tulevassa kuntalaissa. Laki määrittää valtuustoille minimikoon, joka näkyy taulukon 2 toisesta sarakkeesta. Valtuusto voi kuitenkin päättää suuremmasta koosta ja tällaisia päätöksiä on tehty sekä kuntaliitoksiin että muihin syihin pohjautuen. Taulukko 2 osoittaa vuoden 2017 vaaleissa käytössä olevat valtuustokoot. Saman taulukon viimeinen sarake kertoo, kuinka monta kuntaa kutakin valtuustokokoa käyttää.

Taulukko 2. Kunnan asukasluku, valtuustokoko ja valtuustokoon kuntien lukumäärä vuoden 2017 kuntavaaleissa

Asukasluku ^a	Valtuutettuja vähintään ^b kuntalain mukaan	MI. kunnan päät- tämä valtuustokoko	Valtuustokoon kuntien lkm vuoden 2017 kuntavaaleissa
Enintään 5 000	13	13	3
		15	12
		17	34
		19	7
		21	49
		23	4
		25	1
5 001—20 000	27	27	63
		29	2
		31	10
		33	3
		35	37
		39	2
20 001—50 000	43	43	34
50 001—100 000	51	51	21
100 001—250 000	59	59	6
		67	5
250 001—500 000	67		
		75	1
Yli 500 000	79	85	1
Valtuustoja yht. 295			Valtuutettuja yht. 8999

^a Kunnan asukasluku väestötietojärjestelmässä 30.11.2016 tilanteen mukaan.

^b Valtuutettujen lukumäärä voi poiketa kuntalain vähimmäismäärästä valtuuston päätöksellä. Valtuutettujen lukumäärän tulee olla pariton. Jollei valtuusto tee päätöstä valtuutettujen lukumäärästä, valtuutettuja valitaan laissa säädetty vähimmäismäärä. Lähde: koostettu kunnittaisista tiedoista http://www.vaalit.fi/material/attachments/vaalit/vaalit/kuntavaalit2017/hi7XLhdDb/KV2012-KV2017_muutokset_kunnanvaltuustojen_koossa_suom_aakkosjarjestys.pdf

Tavallisimpia ovat 27 ja 21 edustajan valtuustot. Näistä osa on kaupungin- ja osa kunnanvaltuustoja, koska kunta saa itse päättää, kutsuuko se itsestään kaupungiksi. Paikkamäärältään suurimmat valtuustot ovat Espoossa (75 paikkaa) ja Helsingissä (85 paikkaa).

Kuntien erot näkyvät hyvin siinä, kuinka monta asukasta (tai äänioikeutettua) kunnassa on yhtä valtuutettua kohden. Erot ovat niin suuria ja kuntakohtaisia, että niitä ei ole tilaa esittää tässä yksityiskohtaisesti taulukkomuodossa.

Helsingissä on vuoden 2017 kuntavaaleissa noin 7500 asukasta yhtä valtuutettua kohden. Sitä vastoin asukasmäärältään pienimmissä kunnissa suhdeluku on pienimmillään vain viitisen kymmentä asukasta yhtä valtuutettua kohden. Tällaiset erot korostavat sitä, että kuntavaalit ovat luonteeltaan täysin erilaiset pienimmissä ja suurimmissa kunnissa: pienimmissä kunnissa lähes intiimit ja suurimmissa kunnissa helposti kuntalaisen omien sosiaalisten verkostojen ulkopuolelle jäävät.

Asukasmäärältään pieniä kuntia on Suomessa edelleen melko paljon, kuten taulukko 3 osoittaa. Korkeintaan 25 valtuutetun kuntia (joista lähes kaikki ovat alle 5000 asukkaan kuntia) on yhä 110 kappaletta. Valtuustoltaan tämän kokoisissa kunnissa asuu yhteensä vähän yli viisi prosenttia suomalaisista mutta näiden kuntien valtuutettujen osuus kaikista valtuutetuista on lähes neljännes (23 %).

Yli miljoona suomalaista asuu valtuustokooltaan 27–39 edustajan kunnissa. Näissä on valtuutettuja lähes 40 prosenttia kaikista valtuutetuista. Tällaiset kunnat ovat asukasluvultaan lähes poikkeuksetta alle 15 000 asukkaan ja yleensä alle 10 000 asukkaan kuntia.

Täten asukasluvultaan pienimmissä ja pienehköissä kunnissa toimii yli 62 prosenttia kaikista Manner-Suomen valtuutetuista.

Taulukko 3. Valtuustokoko, asukasmäärä ja valtuutettujen määrä 2016–17: Manner-Suomen kuntien yhteenlaskettu asukasmäärä valtuustokoon mukaisissa ryhmissä (asukasluku 30.11.2016), asukasmäärän osuus Manner-Suomen väestöstä sekä valtuutettujen lukumäärä ja osuus kaikista valtuutetuista valtuustokoon mukaan vuoden 2017 kuntavaaleissa

Valtuustokoko	Kuntien lkm	Yhteenlaskettu asukasmäärä	Asukkaiden osuus Man- ner-Suomen väestöstä %	Valtuu- tettuja	Valtuutettujen osuus kaikista valtuutetuista
%					
13-25	110	290674	5,30	2076	23,1
27-39	117	1002915	18,30	3541	39,3
43	34	776425	14,17	1462	16,2
51	21	971140	17,72	1071	11,9
59	6	551523	10,06	354	3,9
67	5	974936	17,79	335	3,7
75	1	274425	5,01	75	0,8
85	1	637684	11,64	85	0,9
YHT		5479722	100	8999	100

Lähde: Tiedot on laskettu oikeusministeriön vaalitulastoista

Helsinkiäisten osuus kaikista Manner-Suomen asukkaista on yli 11 prosenttia mutta vuoden 2017 kuntavaaleissa valituksi tulevien helsinkiäisvaltuutettujen osuus kaikista lähes 9000 valtuutetusta on vain yhdeksän promillea.

Taulukko 4 kertoo ehdokkaiden, valtuutettujen ja hallitusjäsenten osuudet äänioikeutetuista vaaleissa kuntavaaleista 1980 alkaen. Kaikki suhdeluvut pienenevät, koska sekä ehdokasmäärät että valtuusto- ja hallituspaikkojen lukumäärät ovat vähentyneet, ja samalla äänioikeutettujen määrä on noussut merkittävästi (vrt. taulukko 1).

Kaikkiaan kuntavaalien ehdokkaat, valtuutetuiksi valitut ja kunnan- tai kaupunginhallituksen jäsenet ”seuloutuvat” äänioikeutetuista määrällisesti seuraavasti: äänioikeutettuja on noin 4,4 miljoonaa, ehdokkaita on äänioikeutetuista 0,76 prosenttia ja valtuutetuiksi yltäviä äänioikeutetuista noin 0,2 prosenttia. Lopulta kunnan- tai kaupunginhallitusten jäseniä on äänioikeutetuista vain puolisen promillea.

Ehdokkaiden määrän osuus äänioikeutettujen määrästä on pudonnut ajanjaksolla 1980–2017 lähes kahdesta prosentista alle prosenttiin.

Taulukko 4. Kuntavaalien ehdokkaiden ja valtuutettujen sekä kunnan-/kaupunginhallitusten jäsenten lukumäärän osuus kuntavaalien äänioikeutettujen määrästä 1980–2017 (%)

	Äänioike- tettujen lkm	Ehdokkaat/ äänioikeu- tetut, %	Valtuustoon valitut/ äänioikeu- tetut, %)	Hallitusten jäsenet/ äänioikeu- tetut, %
1980	3 530 447	1,89	0,36	^a
1984	3 666 750	1,77	0,35	^a
1988	3 762 623	1,69	0,34	0,10
1992	3 801 449	1,39	0,33	0,10
1996	3 941 019	1,09	0,32	0,10
2000	4 014 611	0,99	0,31	0,09
2004	4 099 864	0,97	0,29	0,09
2008	4 191 662	0,92	0,25	0,07
2012	4 303 064	0,86	0,22	0,06
2017	4 397 098	0,76	0,20	^a

^a Tieto puuttuu

Lähde: Tiedot on laskettu Tilastokeskuksen vaalitulastoista ja hallitusjäsenten osalta lähteenä ovat Kuntaliiton kokoamat tiedot

Äänestysaktiivisuus ja äänestämisen ajankohta

Kuntavaalien äänestysaktiivisuus nousi Suomessa lähelle eduskuntavaalien äänestysprosentteja vasta 1960-luvulla. Tähän vaikuttivat puolueiden järjestötoiminnan voimistuminen erityisesti 1950-luvulta alkaen sekä sen jälkeen kunnallishallinnon laajamittainen puoluepolitisoituminen. Taulukon 5 osoittamat miesten ja naisten sekä kaikkien valitsijoiden äänestysprosentit löytyvät myös kuvioista 2 ja 3.

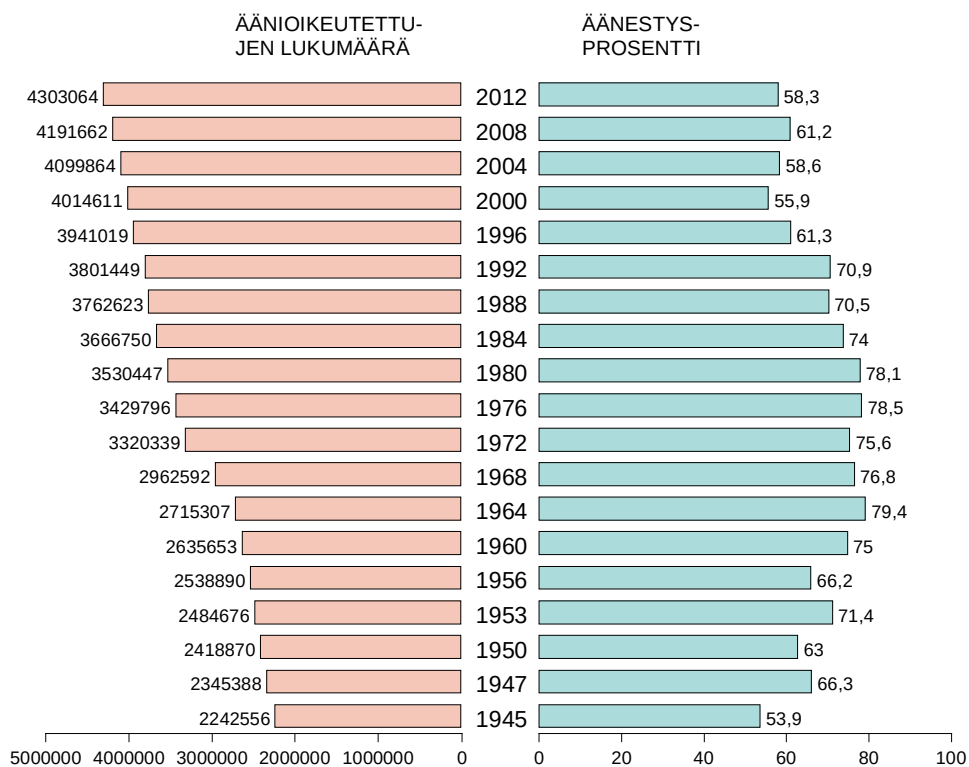
Taulukon 5 viimeinen sarake kertoo äänestysaktiivisuuden vaihtelun peräkkäisissä kuntavaaleissa. 1940-luvun lopulta 1960-luvun puoliväliin saakka muutokset olivat enimmäkseen positiivisia ja ajanjaksolla havaitaan muutamia voimakkaitakin äänestysprosentin nousuja (1947, 1953 ja 1960). 60-luvun jälkeen kuntavaalien äänestysprosenttien nousut ovat olleet harvinaisia ja ne ovat jääneet korkeintaan muutaman prosenttiyksikön suuruisiksi (vuosina 1976, 2004 ja 2008).

Taulukko 5. Kuntavaalien äänioikeutettujen määrä, äänestysprosentit ja äänestysprosentin muutos verrattuna edellisiin vaaleihin, 1945–2012

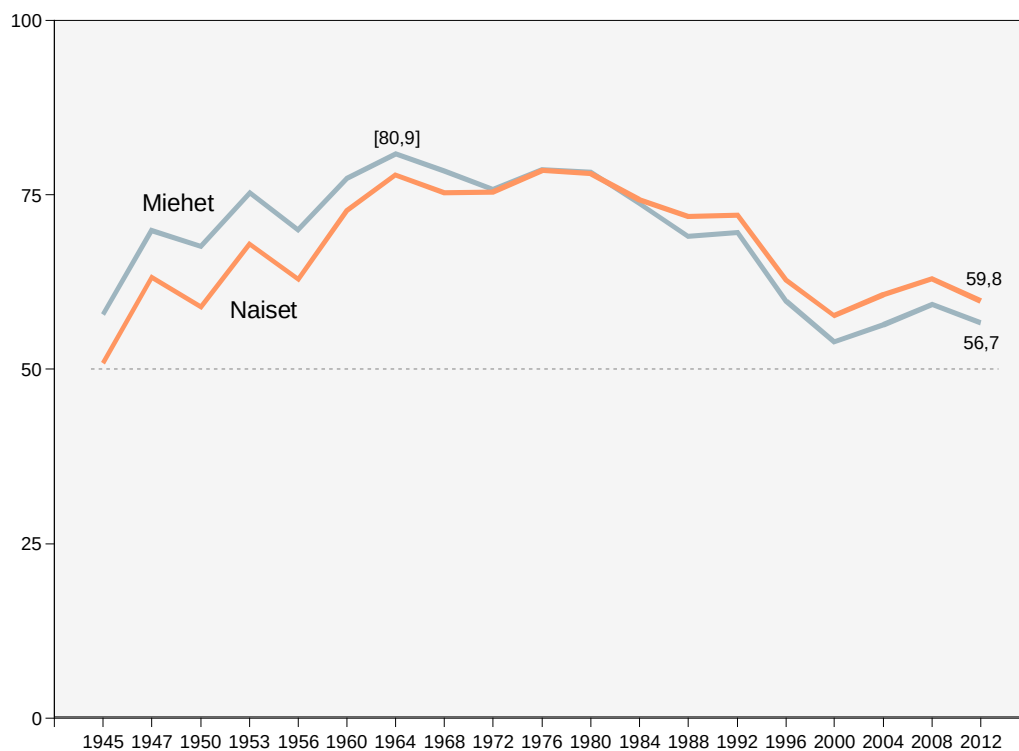
Vuosi	Äänioikeutettujen lkm	Miesten äänestys-%	Naisten äänestys-%	Äänestysprosentti, Kaikki	Äänestysprosentin muutos
1945	2242556	57,9	50,9	53,9	.
1947	2345388	69,9	63,2	66,3	12,4
1950	2418870	67,6	58,9	63,0	-3,3
1953	2484676	75,3	68,0	71,4	8,4
1956	2538890	70,0	62,9	66,2	-5,2
1960	2635653	77,4	72,7	75,0	8,8
1964	2715307	80,9	77,9	79,4	4,4
1968	2962592	78,4	75,3	76,8	-2,6
1972	3320339	75,8	75,4	75,6	-1,2
1976	3429796	78,6	78,5	78,5	2,9
1980	3530447	78,2	78,0	78,1	-0,4
1984	3666750	73,7	74,3	74,0	-4,1
1988	3762623	69,0	71,9	70,5	-3,5
1992	3801449	69,6	72,1	70,9	0,4
1996	3941019	59,8	62,8	61,3	-9,6
2000	4014611	53,9	57,7	55,9	-5,4
2004	4099864	56,4	60,7	58,6	2,7
2008	4191662	59,3	63,0	61,2	2,6
2012	4303064	56,7	59,8	58,3	-2,9

Lähde: Tilastokeskuksen vaalitilastot.

Kuvio 2. ÄÄNIOIKEUTETTUIJEN LUKUMÄÄRÄ JA ÄÄNESTYSAKTIIVISUUS KUNTA-
VAALEISSA 1945-2012 (%).

Kuvio 3. ÄÄNESTYSAKTIIVISUUS SUKUPUOLEN MUKAAN KUNTAVAALEISSA
1945-2012 (%)

Muutamien viime vuosikymmenten yleiskuva kuntavaalien äänestysaktiivisuudesta on laskeva. Jakso sisältää kaksi suurta tai suurehkoa pudotusta. Vuoden 1996 lasku liittyy kuntavaalien samanaikaiseen toimittamiseen EU-vaalien kanssa. Kaikkiaan 90-luvun loppupuoli oli kuntavaalien äänestysprosentin kannalta murheellinen, koska osallistuminen väheni vuosien 1996 ja 2000 vaaleissa yhteensä peräti 15 prosenttiyksikköä.

Tämän jälkeen osallistumistaso koheni melko hyvää tahtia kuntavaaleissa 2004 ja 2008, mutta kuntavaaleissa 2012 koettiin jälleen muutaman prosenttiyksikön takapakki. Alle 60 prosentin valtakunnallinen osallistumistaso ei ole EU-maiden keskitasoon nähden erityisen matala, mutta esimerkiksi Tanskaan ja Ruotsiin verrattuna Suomen kuntavaalien nykyäänestysprosentit ovat varsin matalia.

Miesten äänestysprosentti laski naisten äänestysprosenttia pienemmäksi vuoden 1984 kuntavaaleissa. Pian sen jälkeen tämän suuntainen sukupuolten välinen osallistumisero on vakiintunut muutama prosenttiyksikköön (kuvio 3).

Suomi luopui yleisissä vaaleissaan kahdesta varsinaisesta vaalipäivästä 1990-luvun alussa. Samalla mahdollisuuksia äänestää ennakkoon kohennettiin. Ennakkoon äänestäneiden osuus äänestäjistä nousi noin kahteen viiteen heti vuoden 1992 ensimmäisissä, varsinaisten vaalipäivien osalta yksipäiväisissä kuntavaaleissa (taulukko 6). Silloin ennakkoäänestys oli noin kahden viikon mittainen.

Vaikka ennakkoäänestysaika supistettiin jo vuoden vaaleissa 1996 yhteen viikkoon, ei sen suosio enää laskenut. Vähitellen se on noussut yli 40 prosenttiin mutta havaittavaa nostavaa vaikutusta äänestysprosenttiin asialla ei ole ollut. Ennakkoäänestäjä ovat rekisteri- ja tutkimustietojen valossa enimmäkseen iäkkäitä ja kannoistaan varmoja äänestäjiä, joista valtaosa ilmeisesti kävisi joka tapauksessa muutenkin äänestämässä.

Taulukko 6 esittää myös hylättyjen äänten määrät ja osuudet vuoden 1992 kuntavaaleista alkaen. Lama-ajan kuntavaaleissa 90-luvulla hylättyjä ääniä annettiin jopa yli kaksinkertainen määrä vuosituhaten vaihteen jälkeisiin kuntavaaleihin verrattuna. Protestiäänten lisäksi vuoden suurta 1996 määrää selittää kahden äänestyslipun käytön hankaluus joille kuille valitsijoille. Euroopan parlamentin vaalithan toimitettiin tuolloin samanaikaisesti kuntavaalien kanssa.

Taulukko 6. Ennakoäänten määrä ja osuus annetuista äänistä, hylättyjen äänten määrä ja osuus sekä äänestysalueiden (vaalipäivän äänestyspaikkojen) lukumäärä kuntavaaleissa 1992–2012

Vuosi	Ennakoäänten lukumäärä	Ennako-äänten osuus, %	Hylätyt äänet, lkm	Hylätyt äänet, %	Äänestysalueiden lkm
1992	1027334	38,1	31393	1,2	4291
1996	844203	34,9	39305	1,6	3460
2000	844867	37,7	18687	0,8	3052
2004	940705	39,1	15130	0,6	2779
2008	1022469	39,9	16178	0,6	2535
2012	1062190	42,4	13720	0,5	2265

Lähde: Tilastokeskuksen ja oikeusministeriön vaalitilastot sekä äänestysalueiden osalta vaalijohtaja Arto Jääskeläisen toimittamat tiedot.

Varsinaisen vaalipäivän äänestysalueiden lukumäärän väheneminen 90-luvun alusta lukien on merkittävä muutos. Sen vaikutusta varsinaisen vaalipäivän äänestysaktiivisuuteen ei ole mahdollista arvioida tarkasti. Tuskinpa äänestyspaikkojen vähenemisellä on myönteistäkään vaikutusta äänestysprosentteihin ollut.

Kuntavaalien äänestysaktiivisuus alueittain ja väestöryhmittäin

Kuntavaaleissa vaalipiirinä on yksittäinen kunta, mutta tästä huolimatta kuntavaalien äänestysprosentteja on mielekästä tarkastella myös alueittain. Yhden luonnollisen vertailukohdan tarjoavat eduskuntavaalien vaalipiirit, joissa osallistumisaktiivisuutta voidaan vertailla alueiden kesken kuntavaaleissa ja myös alueittain suhteessa eduskuntavaaleihin (taulukko 7).

Eduskuntavaalien vaalipiirikohtaisia muutoksia on viime vuosikymmenten osalta esitelty teoksessa *Demokratiaindikaattorit 2015*, joka on saatavilla verkkojulkaisuna oikeusministeriön nettisivuilla. Eduskuntavaaleihin verrattuna kuntavaalien äänestysprosenttimuutokset ovat olleet vuodesta 1976 vuoteen 2012 alueiden kesken aika tasaisia, tosin suurempia kuin eduskuntavaaleissa. Eduskuntavaaleissa pudotusta on ollut useimmissa vaalipiireissä 1980-luvun alusta vuoteen 2015 noin 10–15 prosenttiyksikköä, kun kuntavaaleissa lasku on ollut tyypillisimmin noin 20 prosenttiyksikköä.

Taulukko 7. Äänestysaktiivisuus vaalipiireittäin kuntavaaleissa 1976–2012 (%)

Vaalipiiri	1976	1980	1984	1988	1992	1996	2000	2004	2008	2012	76-12
	%yks.										
Manner-Suomi	78,5	78,1	74,0	70,5	70,9	61,3	55,9	58,6	61,2	58,3	-20,2
Helsinki	74,6	72,1	66,3	63,3	66,4	58,1	50,9	57,1	58,9	57,4	-17,2
Uusimaa	77,4	76,6	71,6	67,3	69,5	59,9	53,3	57,7	59,4	57,1	-20,3
Vars.-Suomi	78,8	79,2	75,4	73,3	73,4	63,4	56,9	60,0	62,5	59,1	-19,7
Satakunta	81,1	81,7	78,3	75,0	75,0	64,0	59,8	61,3	64,9	61,1	-20,0
Häme	78,9	79,1	74,4	70,2	70,9	60,8	55,4	57,7	59,9	57,4	-21,5
Pirkanmaa	80,3	79,5	75,3	70,7	72,7	61,7	57,3	59,2	62,4	59,1	-21,2
Kymi	77,6	77,0	73,1	69,9	70,3	60,0	54,9	57,7	60,9	57,2	-20,4
Etelä-Savo	76,8	76,4	73,1	69,9	68,7	59,9	56,5	58,3	62,8	59,6	-17,2
Pohj.-Savo	76,8	76,0	72,8	69,0	67,5	58,3	53,8	56,0	59,9	55,6	-21,2
Pohj.-Karjala	75,8	75,5	71,3	68,6	68,9	57,9	53,5	55,4	57,1	55,4	-20,4
Vaasa	80,9	80,9	79,5	77,3	75,9	69,0	64,4	65,6	67,5	63,3	-17,6
Keski-Suomi	80,8	80,3	75,9	72,6	70,3	60,9	56,3	57,7	62,3	58,3	-22,5
Oulu	80,1	80,7	75,8	71,2	70,4	60,1	55,1	56,0	58,7	56,5	-23,6
Lappi	83,4	83,5	79,3	75,4	73,9	65,2	59,8	60,9	62,8	60,6	-22,8

Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Kunnallisvaalit [verkkojulkaisu]. ISSN=2323-1092. 2012, Liitetaulukko 1. Äänestysaktiivisuus sukupuolen mukaan vaalipiireittäin kunnallisvaaleissa 1976–2012, %. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 16.1.2017]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/kvaa/2012/kvaa_2012_2013-03-14_tau_001.fi.html.

Kuntavaaleissa ei myöskään näy Helsingin ja Uudenmaan osalta sellaista poikkeamaa kuin eduskuntavaaleissa, joissa Uudenmaan ja varsinkin Helsingin äänestysaktiivisuuden pudotus on ollut muutamina viime vuosikymmeninä selvästi muuta maata vähäisempää. Kuntavaaleissa Uudenmaan ja myös Helsingin äänestysprosentin lasku on ollut varsin lähellä maan keskitasoa ja samalla nämä kaksi aluetta kuuluvat kuntavaalien äänestysprosenttien tasossa maan keskikastiin.

Taulukko 8 muistuttaa myös siitä, että kuntakohtaiset äänestysprosentin vaihtelut ovat suuria. Vilkkaimminkin äänestävissä kunnissa äänestysprosentit ylsivät vielä 80-luvulla yli 90 prosenttiin ja viimeisimmissä vaaleissakin ne ovat yhä yltäneet lähes 85 prosenttiin. Samalla matalimman äänestysaktiivisuuden kunnissa tason madaltuminen kolkuttaa 50 prosenttia, joka alittuikin jo useassa kunnassa vuoden 2000 kuntavaaleissa.

Taulukko 8. Äänestysaktiivisuus pienimmän ja suurimman äänestysaktiivisuuden kunnissa kuntavaaleissa 1980–2012 (% , vaihteluväli)

	Vaihteluväli (matalin-korkein)
1980	55 – 91
1984	61 – 92
1988	60 – 92
1992	62 – 89
1996	53 – 87
2000	46 – 84
2004	51 – 89
2008	51 – 84
2012	51 – 84

Lähde: Pikkala 2015, 53. Vuoden 2008 tiedoissa ei ole otettu huomioon uusintavaaleja kolmessa sähköisen äänestyksen kokeilukunnassa.

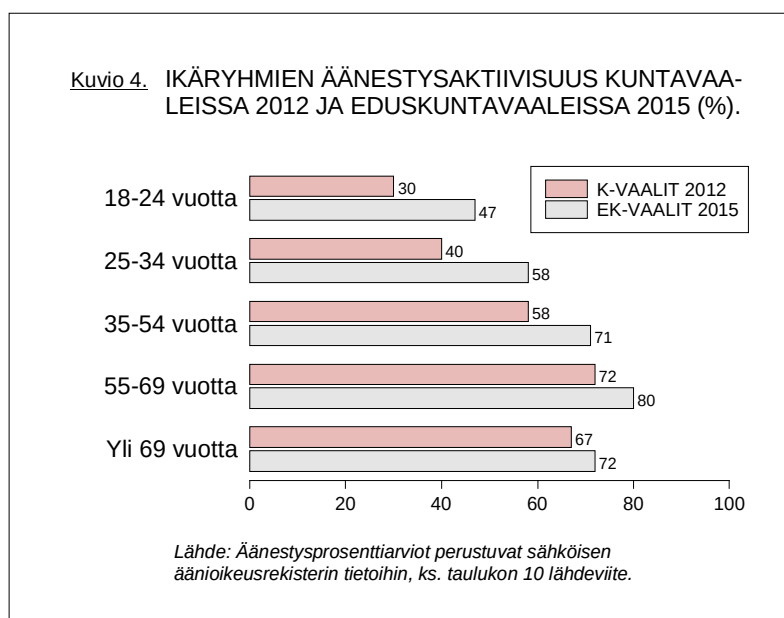
Taulukko 9. Äänestysaktiivisuus vuoden 2012 kuntavaaleissa ja äänestysaktiivisuuden muutos 2008–2012 kuntakoon mukaan

Asukasluku	Kuntien lkm 2013	Äänestysaktiivisuus (%) 2012	Vaihteluväli kuntain (min-max, %)	Muutos 2008-2012 (%-yks.)	Kunnat (%), joissa äänestysaktiivisuus laski
Alle 5 000	124	65,2	54-85	-1,5	71
5 001 – 10 000	78	62,6	55-76	-1,7	80
10 001 – 20 000	46	61,4	53-75	-3,2	91
20 001 – 50 000	36	57,7	52-62	-3,0	97
Yli 50 000	20	56,0	51-59	-3,2	100
Manner-Suomi	304	58,3	51-85	-2,9	81

Lähde: Pikkala 2015, 54. Tiedot on laskettu vuoden 2013 kuntajaolla.

Taulukko 9 kertoo äänestysaktiivisuuden olleen vuoden 2012 kuntavaaleissa keskimäärin korkeinta asukasmäärältään pienimmissä kunnissa. Tämä on ollut jokseenkin pysyvä piirre eri vuosien kuntavaaleissa. On silti olennaista huomata, että kuntakokoryhmien sisällä osallistumistason vaihtelu on varsin runsasta ja itse asiassa sitä suurempaa, mitä pienemmistä kunnista on kyse. Vuoden 2012 kuntavaaleissa äänestysprosentti laski noin 80 prosentissa kuntia vuoden 2008 vaaleihin verrattuna. Eniten pudotusta oli asukasmäärältään keskikokoisissa ja suurissa kunnissa.

Kuviossa 4 ja taulukossa 10 tarkastellaan puolestaan ikäryhmien äänestysaktiivisuutta kuntavaaleissa. Ikäryhmien äänestystietoja ei vielä ole saatavilla kattavasti, koska sähköinen äänioikeusrekisteri kattaa vain osan vaalien äänestysalueista. Vuoden 2012 kuntavaalien ja vuoden 2015 eduskuntavaalien kohdalla kattavuus on kuitenkin jo sen verran hyvä, että rekisteritietojen pohjalta on mahdollista esittää melko tarkkoja arvioita eri-ikäisten valitsijoiden äänioikeuden käytöstä. Rekistereitä selostetaan tarkemmin taulukon 10 alaviitteessä. Kuntavaalien osalta tiedot ovat peräisin tutkimusaineistosta, joka koottiin Hanna Wassin ja Marjukka Weiden (2015) tutkimusta varten.

Taulukon 10 ikäryhmittäiset äänestysprosentit osoittavat, että äänestysaktiivisuus vaihtelee ikäryhmien välillä kunta- ja eduskuntavaaleissa. Aktiivisimpia ovat kypsään keski-ikään ehtineet 55–69 –vuotiaat, joiden joukossa sukupuolten äänestysprosentit eroavat vain vähän. Iäkkäimmässä eli 70 vuotta täyttäneiden ryhmässä miesten ja naisten välinen aktiivisuusero selittyy eroilla ryhmien keski-ikässä. Äänestysprosentti laskee melko jyrkästi hyvin vanhojen äänioikeutettujen joukossa (noin 85+), joista on naisia huomattavan suuri osa.

Taulukon 10 ja kuvion 4 hätkähdyttävimmät tiedot koskevat nuorimpien ikäryhmien matalaa äänestysprosenttia. Asia on tiedetty eduskuntavaalien osalta jo pitkään muiden muassa Tuomo Martikaisen ja Hanna Wassin monien tutkimusten pohjalta, ja myös vuoden 2015 vaalien osalta kansallisesta eduskuntavaalitutkimuksesta.

Taulukko 10. Äänestysaktiivisuusarviot sukupuolen ja ikäryhmän mukaan eduskuntavaaleissa 2015 ja kuntavaaleissa 2012 (%)

	18–24	25–34	35–54	55–69	70–	Kaikki
Kuntavaalit 2012						
Miehet	28	38	56	72	73	56
Naiset	32	44	60	73	64	59
Kaikki	30	40	58	72	67	57
Eduskuntavaalit 2015						
Miehet	44	56	69	78	77	68
Naiset	51	61	72	80	69	70
Kaikki	47	58	71	80	72	69
Ero KV12-EKV15 (%-yks.)	-17	-18	-13	-8	-5	-12

Lähteet: Eduskuntavaalien osalta Wass ja Borg 2015, 184; kuntavaalien osalta Hanna Wassin tätä raporttia varten toimittamat tiedot (Wass ja Weide 2015, aineisto). Äänestysprosentit pohjautuvat sähköisen äänioikeusrekisterin tietoihin Suomessa asuvien Suomen kansalaisten äänestämässä käynnistä. Eduskuntavaalit 2015 (n=1 019 862) ja kuntavaalit 2012 (n=585378). Kaikkien äänestäjien osalta äänioikeusrekisterin yhteenlasketut äänestysprosentit edustavat melko tasapainoisesti koko maan tilannetta.

Nyt julkaistavat tiedot vuoden 2012 kuntavaalien ikäryhmittäisistä eroista osoittavat, että kuntavaalien matalammat äänestysprosentit suhteessa eduskuntavaaleihin selittyvät matalammilla äänestysprosentteilla kaikissa ikäryhmissä. Erot korostuvat nuorimmissa, alle 35-vuotiaiden ikäryhmissä. Varsinkin alle 25-vuotiaita koskeva äänestysprosenttiarvio vuoden 2012 kuntavaaleista on synkkä: harvempi kuin joka kolmas kävi äänestämässä.

Nuorimpien äänioikeutettujen lisäksi demokratian kehittämisestä vastuussa olevat viranomaiset ovat kiinnostuneita muidenkin heikoimmin yhteiskuntaan integroituneiden ryhmien osallistumisesta vaaleihin. Hanna Wass ja Marjukka Weide ovat hiljattain tehneet oikeusministeriölle tutkimuksen, jossa selvitettiin eri maahanmuuttajaryhmien äänestysaktiivisuutta kuntavaaleissa. Taulukko 11 kertoo pitkittäistiedot kansalaisuuden mukaisista äänestysprosentteista viisissä viime kuntavaaleissa ja taulukkoon 12 on arvioitu äänioikeusrekisterin tiedoin äänioikeutettujen sukupuolen ja äidinkielen mukainen äänestysprosentti vuoden 2012 kuntavaaleissa.

Erot Suomen kansalasten ja muiden maiden kansalaisten äänestysprosentteissa ovat odotetun suuria. Viimeisimmissä kuntavaaleissa Suomen kansalaisten äänestysprosentti on ollut suurin piirtein kolme kertaa suurempi kuin muiden maiden kansalaisten (taulukko 11).

Kieliryhmistä aktiivisimpia ovat äidinkieleltään ruotsinkieliset (taulukko 12). He täyttävät muita kieliryhmiä useammin aktiivisten äänestäjien tunnuspiirteitä. He ovat ryhmänä keskimääräistä hyväosaisempia ja RKP tarjoaa ryhmälle luontevan kanavan puoluepoliittiseen ryhmäedustukseen. Asia helpottaa puoluevalintaa. Lisäksi suhteellisen monet ruotsinkieliset asuvat asukasluvultaan pienissä tai pienehköissä kunnissa, jotka näyttävät muodostavan kuntavaaleissa otolliset olosuhteet keskimäärää korkeammalle äänestysaktiivisuudelle.

Kun lisäksi tarkastellaan taulukon 12 muita ryhmiä kuin jompaakumpaa kansalliskieltä (eli suomea tai ruotsia) äidinkielenään puhuvia, joukosta erottuvat saamea ja somalia puhuvat. Heidän äänestysprosenttinsa sijoittui vuoden 2012 kuntavaaleissa kansalliskieltä puhuvien ja passiivisimpien kieliryhmien väliin.

Taulukko 11. Äänestysaktiivisuus kansalaisuuden mukaan vuosien 1996–2012 kuntavaaleissa (%)

	1996	2000	2004	2008	2012
Suomen kansalaiset	61,8	56,4	59,4	62,2	59,5
Muiden EU-maiden kansalaiset sekä					
Islannin ja Norjan kansalaiset	32,0	30,4	17,9	20,9	19,1
Muiden maiden kansalaiset	16,7	17,7	13,5	18,6	20,0
Ulkomaiden kansalaiset yht.	20,7	20,8	15,3	19,6	19,6
Kaikki äänioikeutetut yht.	61,3	55,9	58,6	61,2	58,3

Lähde: Wass ja Weide 2015, 12 ja Tilastokeskuksen vaalitilastot.

Taulukko 12. Maahanmuuttajien äänestysaktiivisuus äidinkielen ja ja sukupuolen mukaan kuntavaaleissa 2012 (%) ja äänioikeutettujen lukumäärä äänioikeusrekisteristä kootussa aineistossa

	Miehet, %	Naiset, %	Kaikki, %	Kaikki (n)
suomi	56	59	58	(522407)
ruotsi	68	70	69	(41177)
saame	48	49	49	(121)
venäjä	15	24	21	(4934)
viro	9	20	15	(2611)
somali	41	39	40	(516)
muu	27	27	27	(12467)
Kaikki	56	59	57	(584233)

Lähde: Wass ja Weide 2015, 42. Arviot perustuvat sähköisessä äänioikeusrekisterissä mukana olleiden äänestysalueiden tietoihin.

Ehdokkaat

Taulukosta 13 selviää, että vuoden 2017 kuntavaaleissa on 33 618 ehdokasta, mikä on noin 3500 ehdokasta ja 9 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2012. Pudotus on huomattava mutta ymmärrettävä, koska kuntien ja niiden valtuustojen lukumäärä on edelleen vähentynyt merkittävästi.

Kun kehitystä tarkastellaan pidemmällä aikavälillä, voidaan puhua ehdokasmäärien romahduksesta. Vuonna 1980 valtuustopaikkaa tavoitteli 66 776 ehdokasta, vuonna 2017 ehdokkaita oli enää puolet tästä (taulukko 13). Ehdokasmäärä on vähentynyt vuoden 1980 jälkeen kaikissa kuntavaaleissa lukuun ottamatta vuotta 2004. Sekä suhteellisesti että lukumääräisesti suurin pudotus ajoittuu 1990-luvulla käytyihin kuntavaaleihin.

Eduskuntapuolueista vain vihreät ja kristillisdemokraatit ovat onnistuneet houkuttelemaan vuoden 2017 kuntavaaleissa enemmän ehdokkaita kuin vuonna 2012. Keskustalla, perussuomalaisilla ja SDP:llä ehdokasmäärä on edellisvaaleihin verrattuna 11–13 prosenttia pienempi ja kokoomuksella pudotus on vielä tätäkin hieman suurempi, 16 prosenttia. Vasemmistoliiton listoilla ehdokaskato on hieman keskivertoa pienempi. RKP:llä ehdokkaita on lähes saman verran kuin vuonna 2012.

Ehdokasmäärien kehityksen pitkän aikavälin seuranta osoittaa, vasemmistoliitto edeltäjiineen on sekä lukumääräisesti että suhteellisesti suurin pudottaja: ehdokasmäärä on sulanut noin neljänneksen siitä, mitä se oli vuonna 1980. Keskustalla ja SDP:lläkin oli vuonna 2017 noin reilusti yli puolet vähemmän ehdokkaita kuin vuonna 1980 ja kokoomuksella noin puolet vähemmän.

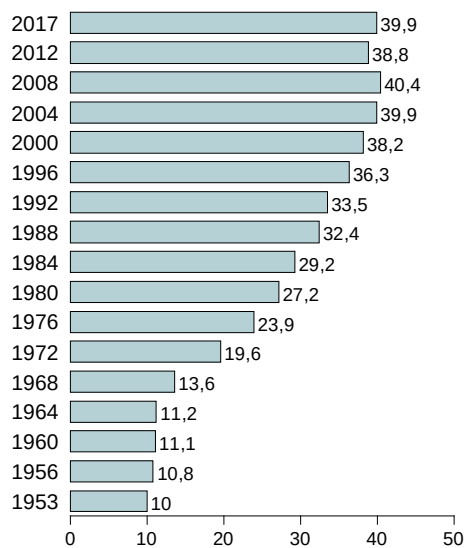
KD:n ja RKP:n ehdokasmäärien suhteellinen lasku on jäänyt keskimääräistä pienemmäksi. Vihreät ovat ainoa eduskuntapuolue, joka on kasvattanut ehdokasmääränsä tasaiseen, joskin melko verkkaiseen tahtiin. Perussuomalaisten ja sen edeltäjän SMP:n ehdokasmäärän kehitys oli vuosina 1980–2012 U-käyrän muotoinen. Ehdokkaita oli sekä vuoden 1980 että vuoden 2017 kuntavaaleissa runsaat 4000, mutta vuoden 2000 vaaleissa vain noin 700. Valitsijayhdistysten ehdokkaiden lukumäärä kasvoi vuosituhaten vaihteeseen saakka, mutta kääntyi sen jälkeen jälleen laskuun.

Taulukko 13. Ehdokasmäärät kuntavaaleissa 1980–2017 puolueen tai ryhmittymän mukaan

	1980	1984	1988	1992	1996	2000	2004	2008	2012	2017	(Muutos -80-17, %)
KESK	16499	17365	16812	14851	12137	11 355	11164	9977	8401	7461	-55 %
SDP	14668	14230	13619	11991	9845	8 875	8864	7702	6986	6132	-58 %
KOK	10795	11356	11585	9562	7859	7 356	7578	7628	6874	5739	-49 %
VAS/SKDL	12092	9900	10062	6345	4978	4 444	4280	4112	3506	3202	-74 %
VIHR		334	495	1253	1476	1 614	1836	2192	2299	2600	
KD/SKL	2710	2251	1919	1733	1669	1 667	1727	1921	1870	1971	-27 %
RKP	1862	1980	1960	1814	1579	1 515	1493	1407	1350	1324	-29 %
PS/SMP	4542	5740	4575	3136	1161	737	881	1840	4394	3831	-16 %
Muut puol.	3235	1101	1710	838	737	516	638	601	657	552	-83 %
Valitsijayhd.	373	621	905	1189	1663	1665	1445	1129	787	805	+115 %
Yhteensä	66776	64878	63642	52712	43104	39744	39906	38509	37124	33618	-50 %

Lähde: Tilastokeskuksen ja oikeusministeriön vaalitulostot. VAS/SKDL sisältää DEVA:n vuonna 1988 ja samana vuonna VIHR sisältää vihreiden eri ryhmittymien ehdokasmäärät.

Kuvio 7. NAISEHDOKKAIDEN OSUUS KAIKISTA EHDOKKAISTA KUNTAVAALEISSA 1953-2017 (%).

Naisehdokkaiden osuus pysyi vähäisenä 1950- ja 1960 -luvuilla mutta nousi nopeasti 1970- ja 1980-luvuilla (kuvio 7). Tämän jälkeen naisten osuus ehdokkaista nousi kuntavaaleissa 1980–2004 hitaan vakaasti, keskimäärin parin prosenttiyksikön verran kerrallaan. Vuoden 2008 vaaleissa kasvu hidastui, mutta naisten ehdokasosuus ylitti tuolloin kuitenkin 40 prosentin rajan. Vuonna 2012 nais ehdokkaiden osuuden kehitys kääntyi miinusmerkkiseksi, mutta vuonna 2017 jälleen plussan puolelle. Ehdokkaista 39,9 prosenttia on naisia, mikä on 1,1 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2012.

Taulukkoon 14 on koottu valtakunnallisesti merkittävien, eduskunnassa edustettuna olevien puolueiden nais ehdokkaiden osuus vuosien 2000–2017 kuntavaaleissa. SDP:ssä, kokoomuksessa ja keskustassa nais ehdokkaiden osuus on pysytellyt 40 prosentin tuntumassa. Myös vasemmistoliiton listoilla nais ehdokkaiden osuus on nyt 40 prosenttia oltuaan aiemmissa kuntavaaleissa joitakin prosenttiyksikköjä keskimääräistä pienempi. Perussuomalaiset erottuvat muista puolueista huomattavasti matalamman nais ehdokkaiden osuuden vuoksi. Vuoden 2017 vaaleissa vain noin neljännes perussuomalaisista ehdokkaista on naisia. Vihreät on ainoa puolue, jonka ehdokaslistoilla on toistuvasti ollut nais enemmistö. Myös kristillisdemokraattien ja RKP:n ehdokkaiden joukossa on ollut ja on edelleen keskimääräistä enemmän naisia.

Kuntavaalien ehdokaskunnan ikärakenne on vuoden 2017 vaaleissa suunnilleen samankaltainen kuin vuonna 2012, mutta parin viime vuosikymmenen aikana on tapahtunut huomattavia muutoksia (taulukko 15). Vuoden 1996 vaaleissa runsaat 60 prosenttia ehdokkaista oli 35–54 –vuotiaita. Vuonna 2017 vastaava osuus on enää 45 prosenttia. Samaan tarkastelujakson aikana 55 vuotta täytäneiden ehdokkaiden suhteellinen osuus on kaksinkertaistunut 20 prosentista liki 40 prosenttiin.

Taulukko 14. Naisten osuus eduskuntapuolueiden kuntavaaliehdokkaista 2000–2017 (%)

	2000	2004	2008	2012	2017
KOK	39,1	40,4	40,3	39,1	39,0
SDP	37,7	39,2	40,8	40,4	40,9
KESK	38,2	39,7	40,3	39,8	39,7
PS	28,8		25,7	23,3	25,2
VIHR	50,7	52,9	56,8	56,8	57,9
VAS	34,2	36,1	36,6	37,9	39,8
RKP	39,9	43,5	42,9	43,5	43,7
KD	46,9	47,2	48,2	45,3	46,7

Lähde: Tilastokeskuksen ja oikeusministeriön vaalitulokset.

Taulukko 15. Eri ikäryhmiin kuuluvien ehdokkaiden osuus kaikista kuntavaaliehdokkaista 1996–2017 (%)

	1996	2000	2004	2008	2012	2017
18–24	5	5	5	5	5	4
25–34	14	13	13	14	13	12
35–44	27	24	22	21	20	21
45–54	34	33	28	26	24	24
55–64	16	20	25	26	25	23
65–	4	5	6	9	14	16

Lähde: Tilastokeskuksen ja oikeusministeriön vaalitulokset.

Voimakkaimmin osuuttaan ovat kasvattaneet 65 vuotta täyttäneet: vuonna 1996 ikäryhmään kuuluvien osuus kaikista ehdokkaista oli neljä prosenttia, mutta vuonna 2017 jo 16 prosenttia. Osuuden kasvusta huolimatta 65 vuotta täyttäneitä on ehdokaslistoilla edelleen suhteessa vähemmän kuin ikäryhmään kuuluvia on väestössä. Vuoden 2017 kuntavaalien ehdokkaista vain neljä prosenttia oli alle 25-vuotiaita ja 25–34 -vuotiaidenkin osuus jäi 12 prosenttiin. Nuorten ikäluokkien ehdokasosuudet ovat pysyneet melko vakaina koko tarkasteluajan ajan.

Puoluekannatuksen piirteitä

Laajat taulukot 16 ja 17 sisältävät prosentuaalisia puoluekannatustietoja sotien jälkeisistä kuntavaaleista, ja kuvio 5 esittää puoluekannatuksen kehityksen nykyisten eduskuntapuolueiden osalta graafisesti.

Yleisesti ottaen puolueiden kunta- ja eduskuntavaalikannatus on ollut melko yhtenevää ja puoluekannatuksen suuret heilahdukset ovat olleet kuntavaaleissa harvinaisia. Taulukko 17 kertoo, että yli viiden prosenttiyksikön kannatusmuutoksia peräkkäisissä kuntavaaleissa on ollut vuodesta 1945 luvun vain puolen tusinaa ja suurimmillaan ne ovat olleet 7–8 prosenttiyksikön kokoisia. 1970-luvulta alkaen yli viiden prosenttiyksikön muutoksia ylös- tai alaspäin on ollut vain yksi: perussuomalaisten kannatusnousu vuodesta 2008 viime kuntavaaleihin vuonna 2012.

Viime vuosikymmeninä tyypillisimmät eduskuntapuolueiden kuntavaalikannatusmuutokset ovat olleet 0–1 prosenttiyksikön kokoisia ja suurimmillaan yleensä vain muutaman prosenttiyksikön suuruisia. Perussuomalaisten seitsemän prosenttiyksikön nousu kuntavaaleissa 2012 aiheutti poikkeuksellisen tilanteen; minkään muun eduskuntapuolueen ääniosuus kuntavaaleissa ei noussut edellisistä vaaleista.

SDP:n kuntavaalikannatus laski ensi kerran sotien jälkeen alle 20 prosentin vuoden 2012 vaaleissa. Keskustankin kannatus laski tuolloin hieman alle 20 prosenttiin. Tällainen kannatus oli keskustalle tyypillistä 1960- ja 70-luvuilla.

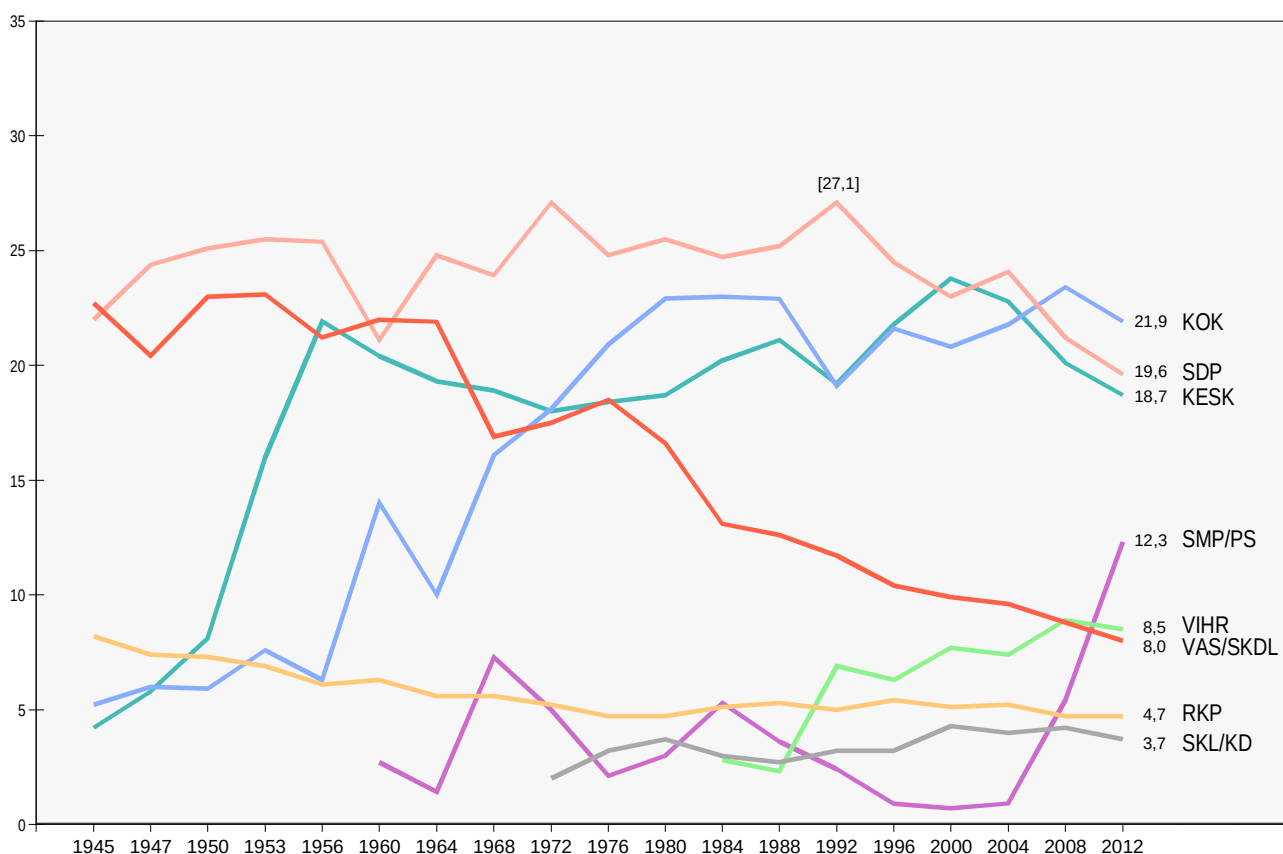
Kokoomus on onnistunut pääsääntöisesti säilyttämään vähintään 20 prosentin ääniosuuden kuntavaaleissa vuoden 1976 kuntavaaleista alkaen. Tämän alle kokoomuksen kannatus putosi ajanjaksolla vain SDP:n murskavoittovaaleissa vuonna 1992.

Taulukko 16. Eduskuntapuolueiden sekä muiden puolueiden ja ryhmittymien valtakunnalliset ääniosuudet kuntavaaleissa 1945–2012 (%)

	1945	1947	1950	1953	1956	1960	1964	1968	1972	1976	1980	1984	1988	1992	1996	2000	2004	2008	2012
SDP	22,0	24,4	25,1	25,5	25,4	21,1	24,8	23,9	27,1	24,8	25,5	24,7	25,2	27,1	24,5	23,0	24,1	21,2	19,6
KESK	4,2	5,8	8,1	16,0	21,9	20,4	19,3	18,9	18,0	18,4	18,7	20,2	21,1	19,2	21,8	23,8	22,8	20,1	18,7
KOK	5,2	6,0	5,9	7,6	6,3	14,0	10,0	16,1	18,1	20,9	22,9	23,0	22,9	19,1	21,6	20,8	21,8	23,4	21,9
RKP	8,2	7,4	7,3	6,9	6,1	6,3	5,6	5,6	5,2	4,7	4,7	5,1	5,3	5,0	5,4	5,1	5,2	4,7	4,7
LKP/ED	2,2	1,5	1,2	3,4	2,9	5,1	3,7	5,5	5,2	4,8	3,2		1,1	1,0	0,4				
VAS/SKDL	22,7	20,4	23,0	23,1	21,2	22,0	21,9	16,9	17,5	18,5	16,6	13,1	12,6	11,7	10,4	9,9	9,6	8,8	8,0
SMP/PS						2,7	1,4	7,3	5,0	2,1	3,0	5,3	3,6	2,4	0,9	0,7	0,9	5,4	12,3
SKL/																			
KD									2,0	3,2	3,7	3,0	2,7	3,2	3,2	4,3	4,0	4,2	3,7
VIHR												2,8	2,3	6,9	6,3	7,7	7,4	8,9	8,5
MUUT	35,5	34,5	29,4	17,5	16,2	8,4	13,3	5,8	1,9	2,6	1,7	2,8	3,2	4,4	5,5	4,7	4,2	3,3	2,6

Lähde: Tilastokeskuksen vaalitulokset; Grönholm ym. 1985, 15; Pajala ja Wiberg 2009, 34.

Kuvio 5. NYKYISTEN EDUSKUNTAPOOLUEIDEN JA NIIDEN EDELTÄJIEN KANNATUS KUNTAVAALEISSA 1945-2012 (%).

Taulukko 17. Eduskuntapuolueiden sekä muiden puolueiden ja ryhmittymien valtakunnallisten ääni-osuuksien muutokset verrattuna edellisiin kuntavaaleihin, 1947–2012 (%)

	1947	1950	1953	1956	1960	1964	1968	1972	1976	1980	1984	1988	1992	1996	2000	2004	2008	2012
SDP	2,4	0,7	0,4	-0,1	-4,3	3,7	-0,9	3,2	-2,3	0,7	-0,8	0,5	1,9	-2,6	-1,5	1,1	-2,9	-1,6
KESK	1,6	2,3	<u>7,9</u>	<u>5,9</u>	-1,5	-1,1	-0,4	-0,9	0,4	0,3	1,5	0,9	-1,9	2,6	2,0	-1,0	-2,7	-1,4
KOK	0,8	-0,1	1,7	-1,3	<u>7,7</u>	-4,0	<u>6,1</u>	2,0	2,8	2,0	0,1	-0,1	-3,8	2,5	-0,8	1,0	1,6	-1,5
RKP	-0,8	-0,1	-0,4	-0,8	0,2	-0,7	0,0	-0,4	-0,5	0,0	0,4	0,2	-0,3	0,4	-0,3	0,1	-0,5	0,0
LKP/ED	-0,7	-0,3	2,2	-0,5	2,2	-1,4	1,8	-0,3	-0,4	-1,6	-3,2	1,1	-0,1	-0,6	-0,4			
VAS/SKDL	-2,3	2,6	0,1	-1,9	0,8	-0,1	<u>-5,0</u>	0,6	1,0	-1,9	-3,5	-0,5	-0,9	-1,3	-0,5	-0,3	-0,8	-0,8
SMP/PS					2,7	-1,3	<u>5,9</u>	-2,3	-2,9	0,9	2,3	-1,7	-1,2	-1,5	-0,2	0,2	4,5	<u>6,9</u>
SKL/KD								2	1,2	0,5	-0,7	-0,3	0,5	0,0	1,1	-0,3	0,2	-0,5
VIHR											2,8	-0,5	4,6	-0,6	1,4	-0,3	1,5	-0,4
MUUT	-1	<u>-5,1</u>	<u>-11,9</u>	-1,3	<u>-7,8</u>	4,9	<u>-7,5</u>	-3,9	0,7	-0,9	1,1	0,4	1,2	1,1	-0,8	-0,5	-0,9	-0,7

Lähde: Omat laskelmat (SB) käyttäen pohjatietoina taulukon 16 tietoja. Itseisarvoltaan vähintään viiden prosenttiyksikön muutokset on alleviivattu.

Vasemmistoliiton ja sen edeltäjien kannatus on laskenut kuntavaaleissa ja myös eduskuntavaaleissa jo pitkään. Kuntavaaleissa laskuvauhti on hidastunut 1990-luvulta alkaen. Vuoden 2012 vaaleissa puolueen ääniosuus oli enää kahdeksan prosenttia.

Vihreät nousivat vasemmistoliiton ohi puoluekannatuksessa vuoden 2008 kuntavaaleissa. Vihreiden valtakunnallinen kuntavaalikannatus on ollut kaksissa viime vaaleissa noin 8,5 – 9 prosenttia.

RKP:n ja KD:n kannatus on laskenut hieman kuluvalle vuosituhannelle mutta yleisesti ottaen näiden kahden kannatukseltaan pienimmän eduskuntapuolueen kuntavaalikannatus on ollut melko vakaata.

Sitoutumattomien valitsijayhdistysten kannatus kuntavaaleissa oli hyvin merkittävää vielä ennen kunnallishallinnon ja -politiikan vahvaa puoluepolitisoitumista ennen 1960-lukua, mutta nykyisin niiden yhteenlaskettu valtakunnallinen kannatus ei ole enää kovin suuri. Silti sitoutumattomilla ryhmittymillä on edelleen merkittäviä ja pitkäkestoisiaakin poliittisia asemia joissakin kunnissa. Asiaa käsitellään jäljempänä.

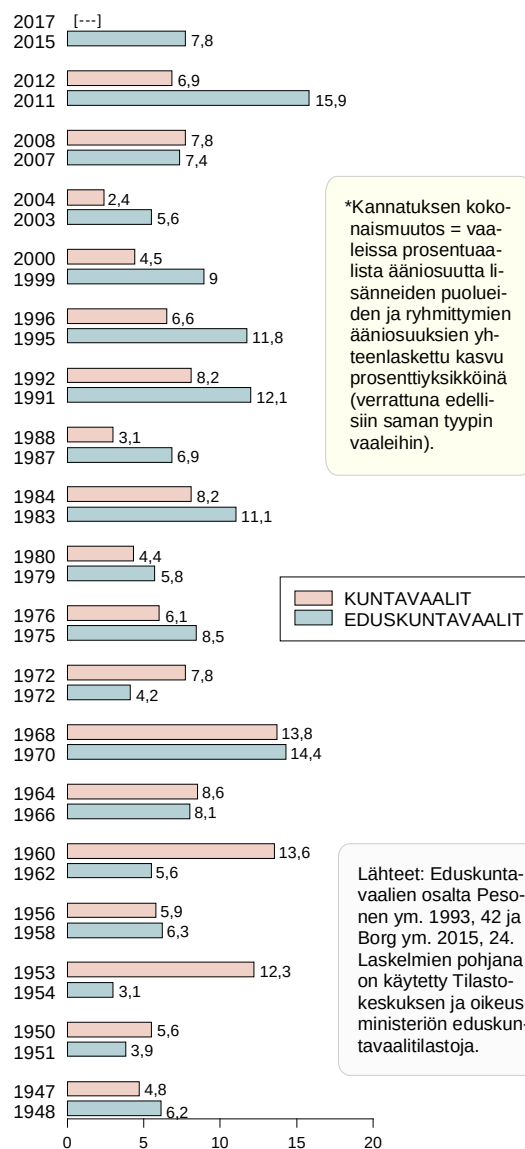
Taulukko 18. Puolueiden ja ryhmittymien paikkamäärät ja osuus paikoista kuntavaaleissa 1976–2012 (lkm, %)

Vuosi	Paikat YHT	KOK	SDP	KESK	PS/ SMP	VIHR	VAS/ SKDL	RKP	KD/ SKL	Muut puol.	Muut ryhm.
2012	9674	1735	1729	3077	1195	323	640	480	300	10	185
2008	10412	2020	2066	3518	443	370	833	511	351	14	286
2004	11966	2078	2585	4425	106	314	987	636	391	24	420
2000	12278	2028	2559	4625	109	338	1027	644	443	25	480
1996	12482	2168	2742	4459	138	292	1128	671	353	67	464
1992	12571	2009	3130	3998	354	343	1319	664	353	60	341
1988	12842	2392	2866	4227	453	96	1336	712	273	68	419
1984	12881	2423	2830	4052	639	101	1482	701	257	5	391
1980	12777	2373	2820	3889	348	-	1835	676	333	211	292
1976	12739	2047	2735	3936	245	-	2050	673	322	342	389
Osuus paikoista:											
2012		17,9	17,9	31,8	12,4	3,3	6,6	5,0	3,1	0,1	1,9
2008		19,4	19,8	33,8	4,3	3,6	8,0	4,9	3,4	0,1	2,7
2004		17,4	21,6	37,0	0,9	2,6	8,2	5,3	3,3	0,2	3,5
2000		16,5	20,8	37,7	0,9	2,8	8,4	5,2	3,6	0,2	3,9
1996		17,4	22,0	35,7	1,1	2,3	9,0	5,4	2,8	0,5	3,7
1992		16,0	24,9	31,8	2,8	2,7	10,5	5,3	2,8	0,5	2,7
1988		18,6	22,3	32,9	3,5	0,7	10,4	5,5	2,1	0,5	3,3
1984		18,8	22,0	31,5	5,0	0,8	11,5	5,4	2,0	0,0	3,0
1980		18,6	22,1	30,4	2,7	-	14,4	5,3	2,6	1,7	2,3
1976		16,1	21,5	30,9	1,9	-	16,1	5,3	2,5	2,7	3,1

Lähde: Tilastokeskuksen PX-Web –tietokannat. Keskustan vuoden 1984 tiedot sisältävät LKP:n ja Vasemmistoliiton vuoden 1988 tiedot DEVA:n paikat.

Taulukko 18 kokoaa lisäksi puolueiden paikkamäärien ja paikkaosuuksien tiedot vuosien 1976–2012 kuntavaaleista. Kuntien ja valtuustopaikkojen kokonaismäärän väheneminen on johtanut siihen, että kokoomus ja SDP saivat kuntavaaleissa 2012 jo selvästi alle 2000 paikkaa. Keskusta säilytti yli 3000 paikkaa ja PS sai lähes 1200 paikkaa. Keskustan vahvojen alueiden kunnissa on suhteellisesti eniten valtuustopaikkoja. Toisaalta paljolti samoilla alueilla valtuustopaikat ovat vähentyneet vuosien saatossa eniten kuntaliitosten ja väestömuutosten myötä. Keskustalla on edelleen hallussaan noin joka kolmas valtuustopaikka.

Kuvio 6. PUOLUEIDEN JA RYHMITTYMIEN KANNATUKSEN KOKONAISMUUTOS EDUSKUNTA- JA KUNTAVAALEISSA 1945-2015 (%-yksikköä)*.

Kuvio 6 palaa takaisin puolueiden ääniosuuksien muutoksiin summaamalla vaalit voittaneiden puolueiden kannatusmuutokset yhteen. Näin laskettu puoluekannatuksen kokonaismuutos eli volatili-teetti on ollut eduskuntavaaleissa 1940-luvun puolivälistä lähtien yleensä vähän suurempaa kuin kuntavaaleissa. Eduskuntavaaleissa peräkkäisten vaalien kokonaismuutosten keskiarvo on ollut 8,09 ja kuntavaaleissa 7,26. Kuntavaaleissa ei ole koettu 1960-luvun jälkeen yli kymmenen prosenttiyksikön kokonaismuutoksia, kun taas eduskuntavaaleissa sellaisia on ollut vastaavana ajanjaksona neljästi.

Taulukko 19. Hallituspuolueiden yhteenlaskettu kannatusmuutos edellisistä vaaleista eduskunta- ja kuntavaaleissa vuodesta 1964 alkaen (prosenttiyksikköä)

Eduskuntavaalit		Kuntavaalit	
1966	-3,8	1964	-7,2
1970	-14	1968	-6,3
1972	0,7	1972	1,6
1975	-1	1976	-0,9
1979	-3,2	1980	-0,9
1983	-0,2	1984	3,4
1987	-5,3	1988	-1,1
1991	-5,6	1992	-5,5
1995	-6,8	1996	-1,6
1999	-1,8	2000	-1,7
2003	-2,3	2004	0,2
2007	-4,7	2008	-0,1
2011	-10,7	2012	-4,8
2015	-4,4	2017	

Lähde: Laskettu Tilastokeskuksen vaalitilastojen pohjatiedoista (yhden desimaalin tarkkuudella ilmoitettujen kannatusprosenttien muutoksista peräkkäisissä vaaleissa).

Taulukko 19 osoittaa lisäksi, että kuten eduskuntavaaleissa, myös kuntavaaleissa kulloinkin maan hallituksessa toimivat puolueet kärsivät yleensä vaalitappion. Sääntö ei ole aivan yhtä pitävä kuin eduskuntavaaleissa mutta 1960-luvun puolivälistä alkava tarkastelu näyttää pääsäännön pätevän aika hyvin myös kuntavaaleissa. Jakson yhteensä 13 kuntavaalista vain kolmessa hallituspuolueiden yhteenlaskettu kannatusmuutos on ollut positiivinen.

Entä miten kunnat poikkeavat toisistaan puoluepoliittisen kilpailun suhteen? Taulukko 20 vastaa kysymykseen siltä kannalta, kuinka hallitsevassa asemassa eri puolueet ovat Manner-Suomen kunnissa. Taulukko tarkastelee puolueiden osuuksia valtuustopaikoista. Tiedot koskevat tilankäytösyistä vain vuoden 2012 kuntavaaleja. Luvut ovat olleet pääpiirteiltään samansuuntaisia aikaisemmissakin kuntavaaleissa.

Keskusta ja RKP ovat ainoat puolueet, jotka ovat nykyisin ehdottomassa enemmistöasemassa joissakin Suomen kuntien valtuustoissa. Keskustalla tällaisia kuntia oli vuoden 2012 vaalituloksen perusteella peräti 77 ja RKP:llä 11.

Taulukko 20. Eduskuntapuolueiden vahvan kannatuksen kuntien lukumäärät ja kannatuksen levinneisyys kuntavaaleissa 2012

	KOK	SDP	KESK	PS	VIHR	VAS	RKP	KD
Enemmistöaseman kuntia (osuus paikoista 50 % tai enemmän)	0	0	77	0	0	0	11	0
Dominoivan aseman kuntia (osuus paikoista 35,0–49,9 %)	8	7	101	3	0	0	8	1
Vahvan aseman kuntia (osuus paikoista 25,0–34,9 %)	68	55	44	7	0	6	4	8
Kuntia 304 kunnasta, joissa puolueella vähintään yksi paikka	273	282	293	288	126	201	41	174

Lähde: Laskettu Tilastokeskuksen vaalitulosten pohjatiedoista. Enemmistöaseman sekä dominoivan ja vahvan aseman termit perustuvat tekijän ad hoc -tilastoluokitukseen.

Taulukko 21. Vuoden 2012 kuntavaalien ”citykannatus”: eduskuntapuolueiden kannatus suurissa kaupungeissa^a ja suurten kaupunkien kannatuksen osuus puolueen koko kannatuksesta kuntavaaleissa 2012 (Manner-Suomi)

	Puolueen äänten osuus kaikista äänistä suurissa kaupungeissa %	Citykanna- tuksen osuus puolueen koko kannatuksesta %	Helsingin, Espoon ja Vantaan osuus puolueen koko kannatuksesta %
KOK	26,4	43,1	25,4
SDP	19,3	35,2	17,4
VIHR	15,8	66,0	44,1
PS	11,6	33,5	17,5
KESK	8,0	15,3	4,0
VAS	9,3	41,6	19,0
RKP	4,0	30,5	26,2
KD	3,2	30,6	13,7

^a Mukana ovat yhdeksän yli 100000 asukkaan kaupunkia: Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Oulu, Turku, Jyväskylä, Lahti, Kuopio. Lähde: Laskettu Tilastokeskuksen vaalitulosten pohjalta. Lähde: Laskettu Tilastokeskuksen vaalitulosten pohjatiedoista.

Ehdoton enemmistö hieman vähemmän hallitsevaa asemaa voidaan kutsua dominoivaksi. Sel-laiseksi asemaksi puolueelle on tässä analyysissä luettu vähintään 35 prosentin mutta alle 50 pro-sentin osuus valtuustopaikoista. Tällaisia kuntia Keskustalla oli vuoden 2012 kuntavaalien jälkeen 101 ja Kokoomuksella sekä RKP:llä kahdeksan. Toisin sanoen Keskustan valtuutetuilla on joko ehdo-ton enemmistö tai dominoiva asema useimmissa Suomen kuntien valtuustoissa. Kun tähän lisätään vielä vahvan aseman kunnat (25–35 % valtuustopaikoista), oli keskusta vuoden 2012 tuloksen pe-rusteella vähintään vahvassa asemassa 222 kunnassa.

Taulukon 20 toinen pääsanoma liittyy puolueiden kannatuksen (ja myös järjestötoiminnan) levin-neisyyteen. Neljä suurinta eduskuntapuoluetta on edustettuna lähes kaikkien Manner-Suomen kun-tien valtuustossa ja vasemmistoliitto noin kahdessa kolmesta. Kristillisdemokraatit ovat edustet-tuina useimmissa mutta vihreät vain vajaassa puolessa kuntia. RKP:n valtuustoedustus on sen sijaan rajatumpaa keskittyen neljään eduskuntavaalien vaalipiiriin: Helsinkiin, Uudellemaalle, Varsinais-Suomeen ja Vaasan vaalipiiriin.

Kuntaperustaisen tarkastelun ohella on tarpeellista tarkastella erikseen suurimpia kaupunkeja, koska merkittävä osa äänioikeutetuista asuu niissä. Taulukkoon 21 on koottu tietoja eduskuntapuolueiden kannatuksesta yhdeksässä asukasluvultaan suurimmassa kaupungissa vuoden 2012 kunta-vaaleissa.

Taulukon ensimmäisen sarakkeen tiedot kokoavat eduskuntapuolueiden yhteenlasketun kannatuk-sen yhdeksässä asukasluvultaan suurimmassa kaupungissa. Tulokset osoittavat kokoomuksen ja SDP:n olevan suosioltaan hallitsevia kaupunkipuolueita suurten kaupunkien kuntavaaleissa. Seuraa-vaksi suosituin ”citypuolue” on vihreät.

”Citykannatusta” kannattaa arvioida myös siitä näkökulmasta, kuinka suuri osa kunkin puolueen koko kuntavaalikannatuksesta tulee po. kaupungeista. Tässä suhteessa viime kuntavaalien ehdoton citypuolue oli vihreät, jonka äänistä kaksi kolmannelta tuli vuonna 2012 yhdeksästä suurimmasta kaupungista.

Kokoomuksen ja vasemmistoliiton kohdalla vastaava prosenttiosuus oli jonkin verran päälle 40 pro-senttia. Vihreiden kannatuksen keskittyminen erityisesti pääkaupunkiseudulle ilmenee taulukon 21 kolmannelta sarakkeesta. Peräti 44 prosenttia puolueen kuntavaaliäänistä tuli vuonna 2012 joko Helsingistä, Espoosta tai Vantaalta.

Poliittisten ryhmittymien kannatuksen tarkastelun lopuksi taulukko 22 listaa tiedot sitoutumatto-mien valitsijajyhdistysten kuntavaalikannatuksesta sellaisissa kunnissa, joilla po. ryhmillä on ollut vahvaa ja myös melko pitkäkestoista kannatusta viisissä viimeksi käydyissä kuntavaaleissa. Taulukon 22 kuntien lukumäärä muistuttaa siitä, että myös sitoutumattomilla ryhmittymillä on joissakin kun-nissa merkittävä kunnallispoliittinen asema. Sitoutumattomien valtakunnallinen kannatus on kui-tenkin ollut viimeisimmissä kuntavaaleissa laskusuunnassa ja varsinkin vuoden 2012 vaaleissa pe-russuomalaisten kannatusnousu mitä ilmeisimmin söi myös sitoutumattomien ryhmien kannatusta.

Taulukko 22. Kunnat, joissa sitoutumattomilla ryhmittymillä on ollut merkittävä kannatus kuntavaaleissa 1996–2012: sitoutumattomien ääniosuus kuntavaaleissa 2012 ja keskimääräinen kannatusosuus 1996–2012 (%)

	Kannatus 2012	Keskikannatus 1996–2012
Pelkosenniemi	18,4	37,9
Vieremä	26,6	26,5
Taipalsaari	15,4	24,3
Joroinen	26,2	22,5
Tuusula	22,0	20,8
Mäntyharju	16,7	18,9
Kouvola	9,4	18,8
Ruovesi	6,3	16,7
Järvenpää	13,9	16,5
Vehmaa	18,6	16,0
Iitti	7,0	15,9
Savitaipale	8,1	15,9
Enontekiö	17,6	14,7
Heinävesi	6,5	14,5
Ranua	12,5	12,5
Lappeenranta	9,2	12,1
Heinola	22,0	11,8
Vesilahti	15,3	11,0

Selite: Taulukossa ovat mukana kunnat, joissa sitoutumattomilla ryhmittymillä oli vähintään 5 % kannatus vuoden 2012 vaaleissa ja joiden keskikannatus kuntavaaleissa 1996–2012 oli vähintään 10 %. Tiedot on laskettu Tilastokeskuksen vaalitilastojen pohjatiedoista.

Valtuustot ja valtuutetut

Kuten taulukkoa 2 selitteessä edellä todettiin, kunnan päättämä valtuustokoko voi poiketa kuntalain asettamasta minimimäärästä. Valtuustokoot vaihtelevat porrastetusti mutta eivät läheskään suoraan viivaisesti kunnan asukasmäärän mukaan. Taulukko 23 osoittaa asian kuntakokoryhmittelyn ylärajaa vastaavien asukasmäärien osalta. Esimerkiksi 5000 asukkaan ja 13 valtuutetun kunnassa on yksi valtuutettu 387 kuntalaista kohden. Tosiasiassa suhdeluvut ovat pienimmissä kunnissa vielä paljon suurempia: noin 750 asukkaan Luhangalla valitaan vuonna 2017 valtuustoon 15 valtuutettua, eli yksi jokaista 50 asukasta jokaista kohden. Helsingissä suhdeluku on 1/7500.

Pienten kuntien suhteellisesti suuremmat valtuustokoot ovat välttämättömiä siksi, että kuntien lakisääteiset tehtävät eivät vaihtelee kuntakoon mukaan. Luottamushenkilöitä pitää saada mukaan kunnan hallintoon hoitamaan yhteisiä asioita. Myös erilaisten poliittisten näkemysten esillepääsy on järkevää turvata. Vaikka kokonaan uusien poliittisten ryhmittymien ehdokkaat pääsevät todennäköisimmin läpi matalimpien äänikynnysten kunnissa eli suurimmissa kaupungeissa, eivät pientenkään kuntien piilevät äänikynnykset nouse kohtuuttoman korkeiksi. Taulukko 23 kertoo, että ne si- joittuvat suurimmillaankin vain keskisuurten eduskuntavaalipiirien piilevien äänikynnysten tasolle.

Taulukko 23. Edustuksellisen kuntademokratian tunnuslukuja: valtuutettujen ja asukkaiden suhdeluku sekä laskennallinen piilevä äänikynnys valtuustokoon mukaan vuoden 2017 kuntavaaleissa

Asukasluku-ryhmittely	Valtuutettuja vähintään	Yksi valtuutettu jokaista X kuntalaista kohden (ylärajan kohdalla)	Laskennallinen äänikynnys asukasluvun ylärajan kohdalla
Enintään 5 000	13	387	7,14
5 001—20 000	27	741	3,57
20 001—50 000	43	1163	2,27
50 001—100 000	51	1961	1,92
100 001—250 000	59	4237	1,67
250 001—500 000	67	7463	1,47
(637684 / Helsinki)	(85)	7502	1,16

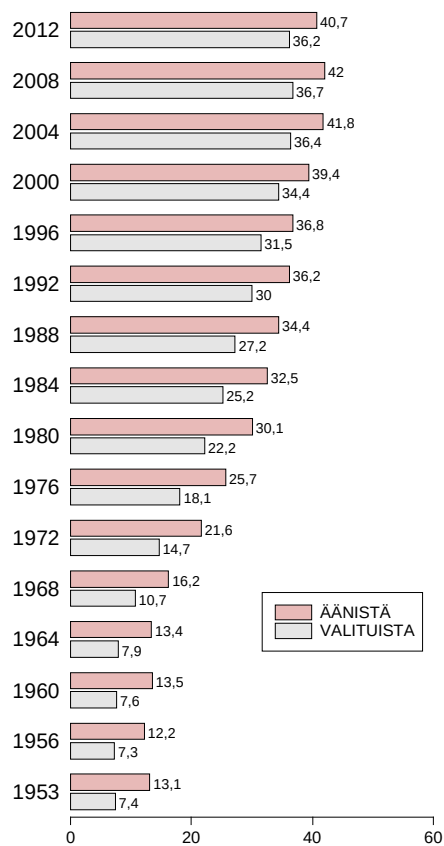
^a Laskennallinen äänikynnys on ääniosuus, jolla puolue tai ryhmittymä saa varmasti paikan valtuustosta. Käytännössä äänikynnys on yleensä hieman pienempi.

Valtuustossa edustettuina olevien puolueiden ja ryhmittymien lukumäärä onkin yleensä sitä suurempi, mitä suurempi kunta tai kaupunki on asukasluvultaan. Lokakuun 2012 kuntavaaleissa valtuustoihin valittujen puolueiden ja ryhmien lukumäärä vaihteli kahdesta kymmeneen (taulukko 24). Tavallisimmin valtuustossa on edustettuna 5–7 eri poliittista ryhmittymää.

Taulukko 24. Puolueiden ja ryhmittymien lukumäärä valtuustoissa kaudella 2012–2017

Puolueita tai ryhmittymiä valtuustossa, lkm	Kuntien lukumäärä	Valtuuston puoluemäärä, %
1	0	0
2	3	1,0
3	10	3,3
4	44	14,5
5	83	27,3
6	71	23,4
7	61	20,1
8	26	8,6
9	5	1,6
10 (Tampere)	1	0,3

Kuvio 8. NAISEHDOKKAIDEN ÄÄNTEN OSUUS KAIKISTA HYVÄKSYTYISTÄ ÄÄNISTÄ JA NAISTEN OSUUS VALITUISTA KUNTAVAALEISSA 1953-2012 (%).

Lähde: Tilastokeskuksen vaalitulokset ja Pikkala ym. 2013, 143.

Naisten suhteellinen osuus valtuustoissa kasvoi vuosina 1980–2004 vaali vaalilta hitaasti, mutta suhteellisen vakaasti (kuvio 8). Vuonna 2008 kasvu kuitenkin hiipui. Naisehdokkaat saivat 36,7 prosenttia valtuustopaikoista, mikä oli vain 0,3 prosenttiyksikköä enemmän kuin korkeampi kuin vastaava osuus vuoden 2004 vaaleissa. Vuoden 2012 kuntavaaleissa naisten osuuden kehitys muuttui negatiiviseksi. Miinusta kirjattiin 0,5 prosenttiyksikköä.

Naisehdokkaiden keräämä osuus äänistä on kaikissa tarkastelluissa kuntavaaleissa ollut useita prosenttiyksikköjä korkeampi kuin naisten osuus valtuustoon valituista.

Taulukkoon 25 on koottu tiedot vuosina 1996–2012 valtuustoon valittujen sijoittumisesta eri ikäryhmiin. Valtuutettujen ikäjakauman muutokset ovat hyvin merkittäviä. 35–44 -vuotiaiden osuus valituista on pudonnut tarkastelujakson aikana seitsemän prosenttiyksikköä ja 45–54 -vuotiaiden osuus peräti 13 prosenttiyksikköä. Näiden ikäryhmien edustajat saivat silti vuoden 2012 vaaleissa liki puolet valtuustopaikoista.

55–64 -vuotiaiden osuus valtuustoon valituista oli vuonna 2012 peräti 28 prosenttia, mikä oli 10 prosenttiyksikköä korkeampi osuus kuin vuonna 1996. 65 vuotta täyttäneiden vaatimaton kolmen prosentin edustus on nelinkertaistunut 12 prosenttiin. Osuus oli edelleen selvästi pienempi kuin tämän ikäisten osuus väestössä, mutta vinouma on lieventymässä.

Nuoret ovat valtuustoissa voimakkaasti aliedustettuja, eikä parannusta tilanteeseen ole näköpiirissä. Vuosien 1996–2012 kuntavaaleissa alle 25-vuotiaiden valittujen osuus on pysynyt sitkeästi parissa prosentissa ja 25–34-vuotiaidenkin osuus on jäänyt noin 10 prosenttiin.

Taulukko 25. Eri ikäryhmiin kuuluvien valtuutettujen osuus kaikista valituista kuntavaaleissa 1996–2012 (%)

	1996	2000	2004	2008	2012
18-24	2	2	2	2	2
25-34	11	10	10	11	11
35-44	27	25	23	21	20
45-54	39	37	33	29	26
55-64	18	22	27	29	28
65-	3	4	6	8	12

Lähde: Tilastokeskuksen vaalitilastot ja Pikkala ym. 2013, 144.

Valtuustojen henkilökokoonpano muuttuu vaalien yhteydessä. Yleensä vain noin kuusi kymmenestä kuntavaaleissa valtuustoon valitusta on ollut istuvia valtuutettuja. Taulukossa 26 kuvataan valtuustojen henkilövaihtuvuuden muotoja vuosien 1996–2012 kuntavaalien yhteydessä. Vaihtuvuuteen vaikuttaa äänestäjien tekemien valintojen lisäksi istuvien valtuutettujen oma päätös luopua valtuustotyöstä. Vajaa kolmannes valtuutetuista jättää paikkansa omasta tahdostaan. Luopujien osuus on pysynyt tarkasteluajanjaksolla vakaana.

Taulukko 26. Istuvat valtuutetut vuosien 1996–2012 kuntavaaleissa: luopujat, uudelleen valitut ja valitsematta jääneet (%) Manner-Suomen kunnissa

Valtuusto- kausi	Istuvat valtuutetut, näistä				Pudonneiden osuus <i>ehdok- kaaksi asettu- neista valtuute- tuista</i> , %
	Valtuutet- tujen lukumäärä	ei ehdokkaana (luopujat), %	ehdokkaana, va- littiin valtuus- toon, %	ehdokkaana, ei valittu valtuus- toon (pudon- neet), %	
1993-1996	12571	29	58	13	19
1997-2000	12482	30	56	13	19
2001-2004	12278	29	58	13	19
2005-2008	11966	31	50	19	27
2009-2012	10412	30	53	17	25

Lähde: Pikkala 2015, 117. Vuoden 2017 vaaleissa luopujien osuus on 31 %

Asema istuvana valtuutettuna on tärkein valituksi tulemistä ennustava tekijä. Vuosien 1996, 2000 ja 2004 vaaleissa noin neljä viidestä uudelleenvalintaa tavoittelevasta valtuutetusta sai paikan valtuustossa. Vuosien 2008 ja 2012 vaaleissa valtuustosta pudonneita oli suhteessa enemmän, kun vain noin kolme neljästä ehdolle asettuneesta onnistui uusimaan paikkansa. Kohonnut valtuustosta pudonneiden osuus selittyy pääosin kuntaliitoksilla: valtuustopaikkojen vähetessä kilpailu paikoista kiihtyy ja suurempi osa jatkoa tavoittelevista jää rannalle.

Kuntien väliset erot niin luopujien kuin valtuustosta pudonneidenkin osalta ovat huomattavia.

Vuosien 1996, 2004 ja 2012 kuntavaalien yhteydessä valtuustotyön vapaaehtoisesti jättäville tehdyt kyselyt valottavat luopumisen syitä ja niiden muutoksia. Taulukkoon 27 on koottu laajan kysymyspatterin kohdat, joita vähintään viidennes vastanneista on jonakin tutkimusvuonna pitänyt tärkeänä luopumisen syynä.

Liki puolet vuoden 2012 kuntavaalien luopujakyselyyn vastanneista katsoi olleensa ”mukana riittävän kauan”. Se oli edellisten tutkimusten tapaan useimmin mainittu luopumissyyn, mutta sen merkitys oli kuitenkin aiempaa vähäisempi. Harvoinvalta kunnissa – ”kuntaa johtaa pieni klikki” – on nousut tärkeimpien luopumissyiden joukkoon. Sekä puolueiden välisiin että poliitikkojen ja virkamiesten keskinäisiin hankauksiin viittaavien osuus on kohonnut runsaasta kymmenestä prosentista yli viidennekseen.

Valtuustotyö vie aikaa niin vapaa-ajan harrastuksilta, perheeltä kuin ansiotyöltäkin. Noin kolmannes vuoden 2012 vaalien yhteydessä valtuuston jättänyt viittasi näihin syihin. Osuudet ovat selvästi suurempia kuin aiempina kyselyvuosina.

Suurin yksittäinen muutos havaitaan korkeaan ikään vetoavien osuudessa. Vuoden 2012 vaalien yhteydessä valtuustotyön vapaaehtoisesti jättäneistä vain joka kymmenes katsoi olevansa ”liian vanha asettumaan ehdokkaaksi”, kun osuus vuonna 1996 oli 23 prosenttia. Silloin 60 vuotta täyttäneiden luopujien enemmistö vetosi korkeaan ikään. Sittemmin vanhat ovat nuortuneet; saman ikäryhmän luopujat katsovat selvästi aiempaa harvemmin olevansa liian vanhoja asettumaan ehdolle.

Taulukko 27. Suhtautuminen valtuustoluopumisen syitä koskeviin väittämiin: samaa mieltä olevien osuus (%) 1996, 2004 ja 2012

	1996	2004	2012
Olen ollut mukana riittävän kauan	53	57	48
Kuntaa johtaa pieni klikki	34	33	44
Valtuustojäsenyys vie liiaksi aikaa vapaa-ajan harrastuksilta	21	24	33
Valtuustojäsenyys vie liiaksi aikaa perhe-elämältä	20	26	31
Valtuustojäsenyys vie liiaksi aikaa ansiotyöltä	19	26	31
Henkilökohtaiset olosuhteeni ovat muuttuneet (uusi työ tms.)	32	34	28
Muut kunnan elimet ”ajavat valtuuston yli”	30	23	28
Kunnan johtavat viranhaltijat ”ajavat valtuuston yli”	28	22	27
Puolueeni johtaa pieni klikki	22	17	25
Eri puolue ryhmien välillä on liian paljon ristiriitoja	13	14	22
Joht. viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden suhteet ovat huonot	12	9	21
En ole saanut ryhmältäni sellaista tukea jota olisin kaivannut	18	18	20
Minulla ei ole vaikutusvaltaa valtuustossa	22	11	15
Minulla ei ole vaikutusvaltaa valtuustossa	22	11	15
Olen liian vanha asettumaan ehdokkaaksi	23	20	10
(N)	(288-309)	(227-235)	(137-151)

Lähteet: Pikkala ym. 2013 sekä Pikkala 2006 ja 2013; valtuustojen luopujakyselyt 1996, 2004 ja 2012 sekä Åbo Akademi.

Kuntavaalit mediassa

Tiedotusvälineiden toiminnasta ja median merkityksestä kuntavaaleissa ei ole tuotettu läheskään niin paljon tutkimusjulkaisuja kuin eduskuntavaaleista, joissa esimerkiksi eri medioiden merkitystä kansalaisten tiedonsaannin kannalta on mitattu säännöllisesti jo pitkään. Kuntavaaliuutisointeja on kuitenkin tutkittu. Eduskuntatutkimuksen keskuksen tutkijaryhmä (Hatakka ym. 2013) toteutti juuri viime kuntavaaleista laajahkon tutkimuksen, jossa he seurasivat keskeisten valtakunnallisten ja maakunnallisten medioiden kuntavaaliuutisointia.

Taulukkoon 28 on tiivistetty tutkimuksen tuloksia käsitellyimmistä asia-aiheista ja kampanja-aiheista tutkijoiden käyttämien luokittelujen pohjalta. Tutkimuksen aineisto on kuvattu taulukon 28 alla olevassa selitteessä. Vuonna 2012 eniten mediassa käsiteltyjä asiakysymyksiä olivat kuntapalvelut, kuntauudistus, kuntaliitokset, kuntatalous ja sote-uudistus. Vuoden 2017 vaaleissa lista on tuskin kovin erilainen.

Huomattava osa median kuntavaaliuutisista käsitteli muita kuin varsinaisia asiakysymyksiä. Palstatilaa ja uutisaikaa saivat ehdokasasettelu, tulosspekulaatio, vaalien kulun selvittäminen, äänestysaktiivisuuteen liittyvät jutut sekä puolueiden analysointi ja kampanjatakahtumat. Sen sijaan kannatusmittaukset eivät näytä saavan kuntavaaleissa ainakaan hallitsevaa huomiota. Ero eduskuntavaaleihin ei liene kovin suuri valtakunnallisten mittauksen huomioarvon osalta, mutta sitäkin suurempi alueellisissa mittauksissa. Kuntavaaleissa vain ani harvoissa vaalipiireissä (eli yksittäisissä kunnissa) toteutetaan erillisiä, paikallisia mittauksia. Eduskuntavaaleissa vaalipiirikohtaiset mittaukset ovat muodostuneet säännöksi kuluvalle vuosikymmenellä.

Taulukko 28. Vuoden 2012 kuntavaaliviestinnän käsitellyimmät asia-aiheet ja kampanja-aiheet (%)

Osuus 10 käsitellyimmästä asia-aiheesta (n=3218)		Osuus 10 käsitellyimmästä kampanja-aiheesta (n=1925)	
Kuntapalvelut	26	Ehdokasasettelu	18
Kuntauudistus	16	Tulosspekulaatio	14
Kuntaliitokset	12	Vaalien kulku	12
Kuntatalous	12	Äänestysaktiivisuus	11
Sote-uudistus	11	Puolueiden analysointi	11
Kuntapalvelujen ulkoistaminen	8	Kampanjatakahtumat	10
Kuntahallinto	5	Vaalimainonta	7
EU:n talouskriisi	4	Kannatusmittaukset	6
Kuntien elinkeinopolitiikka	4	Televisiotentit	6
Työttömyys	3	Vaalit internetissä	4
YHT	100	YHT	100

Lähde: Tietojen pohjana on *Kuntavaalit 2012 mediassa –tutkimuksen* (Hatakka ym. 2013) sivujen 53 ja 56 kuvioiden tiedot media-aineistosta koodattujen aiheiden määristä. Tutkimuksessa seurattiin 20.9-31.10.2012 kunkin Manner-Suomen eduskuntavaali-vaalipiirin suurinta päivälehteä, HBL:a, Ilta-Sanomia ja Iltalehteä, YLE:n ja MTV3:n pääuutislähetyskiä sekä näiden TV-kanavien vaalikeskusteluja, puheenjohtajatenttejä sekä YLE:n A-Studiota ja Ajankohtaista kakkosta. Tutkimuksen koodaus- ja raportointitavan vuoksi nyt lasketut prosentit ovat aiheen osuuksia kymmenestä käsitellyimmästä aiheesta.

Taulukko 29 osoittaa vuoden 2012 kuntavaalien osalta viimeisimpien mittausten tulokset ja niiden osuvuuden suhteessa vaalitulokseen. Viime kuntavaaleissa viimeisimmät kannatusmittaukset yliarvioivat järjestään perussuomalaisten kannatuksen muutamalla prosenttiyksiköllä. Ilmeisesti asiaan vaikutti puolueen kannattajien keskimääräistä heikompi osallistumisvarmuus. Muiden puolueiden kohdalla poikkeamat mahtuivat tulosten tilastollisiin virhemarginaaleihin. Sekä kokoomus että keskusta saivat kaikkia kolmea mittausta hieman paremman vaalituloksen.

Taulukko 29. Viimeisimpien valtakunnallisten puoluekannatusmittausten osuvuus kuntavaaleissa 2012 (% ja kannatusmittauksen ja vaalituloksen erotus %-yks.)

Tutkimusaika/teettäjä	(n)	KOK	SDP	KESK	PS	VIHR	VAS	RKP	KD	Muut
1.–24.10. / YLE	3640	20,9	18,5	17,3	15,3	9,1	8,5	3,9	4,0	2,5
8.–22.10. / MTV3	1279	20,5	18,6	18,6	15,2	9,5	8,2	3,5	4,1	1,8
17.–21.10. / HS	2009	20,7	20,0	16,9	15,6	8,3	8,1	4,5	3,8	2,1
Vaalitulos		21,9	19,6	18,7	12,3	8,5	8,0	4,7	3,7	2,5
osuvuus: YLE/TT		-1,0	-1,1	-1,4	3,0	0,6	0,5	-0,8	0,3	0,0
osuvuus: MTV3/RIF		-1,4	-1,0	-0,1	2,9	1,0	0,2	-1,2	0,4	-0,7
osuvuus: HS/Gallup		-1,2	0,4	-1,8	3,3	-0,2	0,1	-0,2	0,1	-0,4

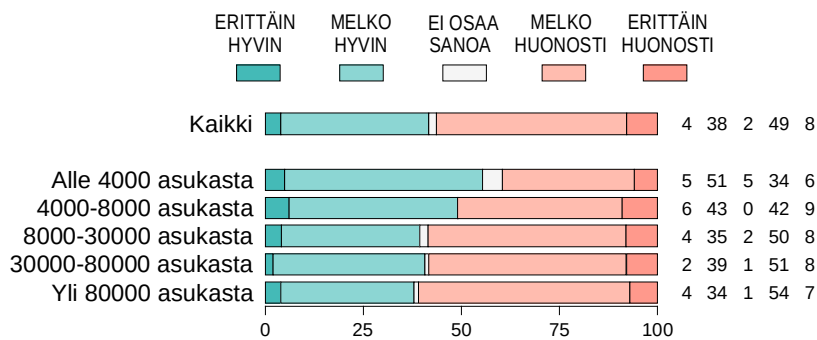
Selite: YLE:n mittauksen toteutti Taloustutkimus Oy (TT), MTV3:n aineiston kokosi Research Insight Finland (RIF) ja Helsingin Sanomien mittauksen datan TNS Gallup.

Entä millaisia tietolähteitä kuntalaiset käyttävät kuntavaaleissa äänestyspäätöksensä tueksi? Asiaa tullaan tutkimaan tämän trendiraportin esipuheessa mainitussa, vuoden 2017 kuntavaalien jälkeen toteutettavassa kyselyssä ja tutkimusaineiston analyysissä. Nyt on tyydyttävä kokoamaan joitakin aiempia tutkimustuloksia. Ensinnäkin on hyvä korostaa sitä, että eri tietotarpeiden määrä vaihtelee erikokoisissa kunnissa.

Tämä ilmenee tutkimustuloksesta, joka saatiin Ajatuspaja e2:n tutkimuksessa ennen vuoden 2008 kuntavaaleja (Ekholm ym. 2007). Tutkimuksessa havaittiin (kuvio 9), että asukasluvultaan pienimmissä kunnissa kuntalaiset yleensä katsovat olevansa ainakin melko hyvin perillä kuntansa päätöksentekoon liittyvistä asioista. Sitä vastoin suurimpien kaupunkien äänioikeutetuista useimmat (61 %) olivat mielestään melko tai erittäin huonosti perillä kuntansa päätöksenteosta.

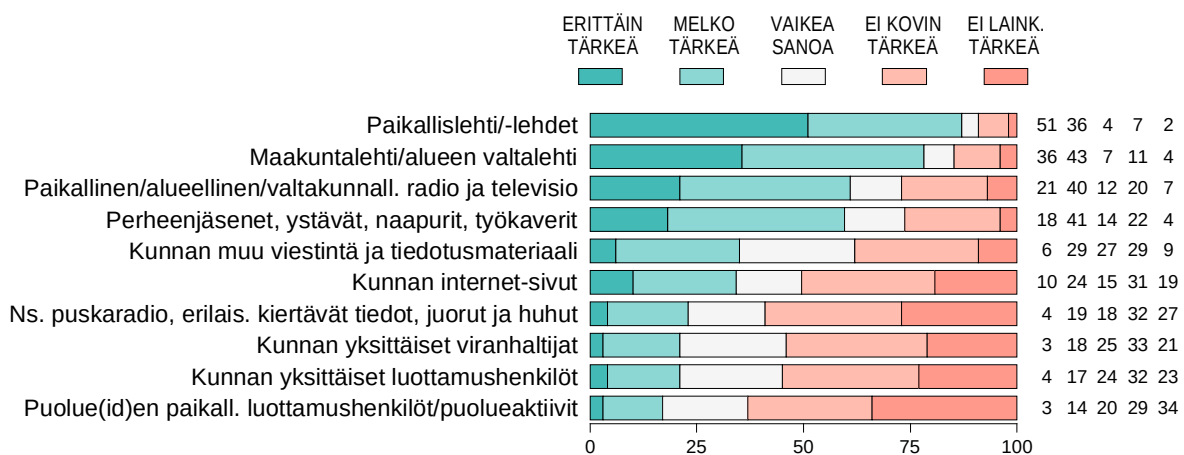
Samassa tutkimuksessa kartoitettiin myös eri tietolähteiden merkitystä oman kunnan kunnallispolitiikkaa ja päätöksentekoa koskevan tiedon välittäjänä (kuvio 10). Tutkimuksesta lainatun kuvion nojalla on ilmeistä, että nimenomaan kunta-asioissa medialla yleensä ja erityisesti lehdistöllä ja radiolla (ja nykyisin myös näiden verkkopalveluilla) on varsin merkittävä asema tiedonvälittäjinä. Ajatuspaja e2:n tutkimuksessa käytettyä mittaristoa ei rajattu vaaleihin vaan se kertoo yleisesti tietojen saannista koko vaalikauden aikana.

Kuvio 9. KUINKA HYVIN KATSOO OLEVANSA PERILLÄ KUNTANSA PÄÄTÖKSENTEKOON LIITTYVISTÄ ASIOISTA (e2, 2007; %).

Lähde: Ekholm ym. 2007, 23. Ajatuspaja e2:n tutkimuksen tiedot perustuvat valtakunnalliseen, toukokuussa 2007 koottuun postikyselyaineistoon (n=850).

Kuvio 10. TIETOLÄHTEIDEN TÄRKEYS OMAN KUNNAN KUNNALLISPOLITIIKKAA JA PÄÄTÖKSENTEKOA KOSKEVAN TIEDON VÄLITTÄJINÄ (e2, 2007; %).

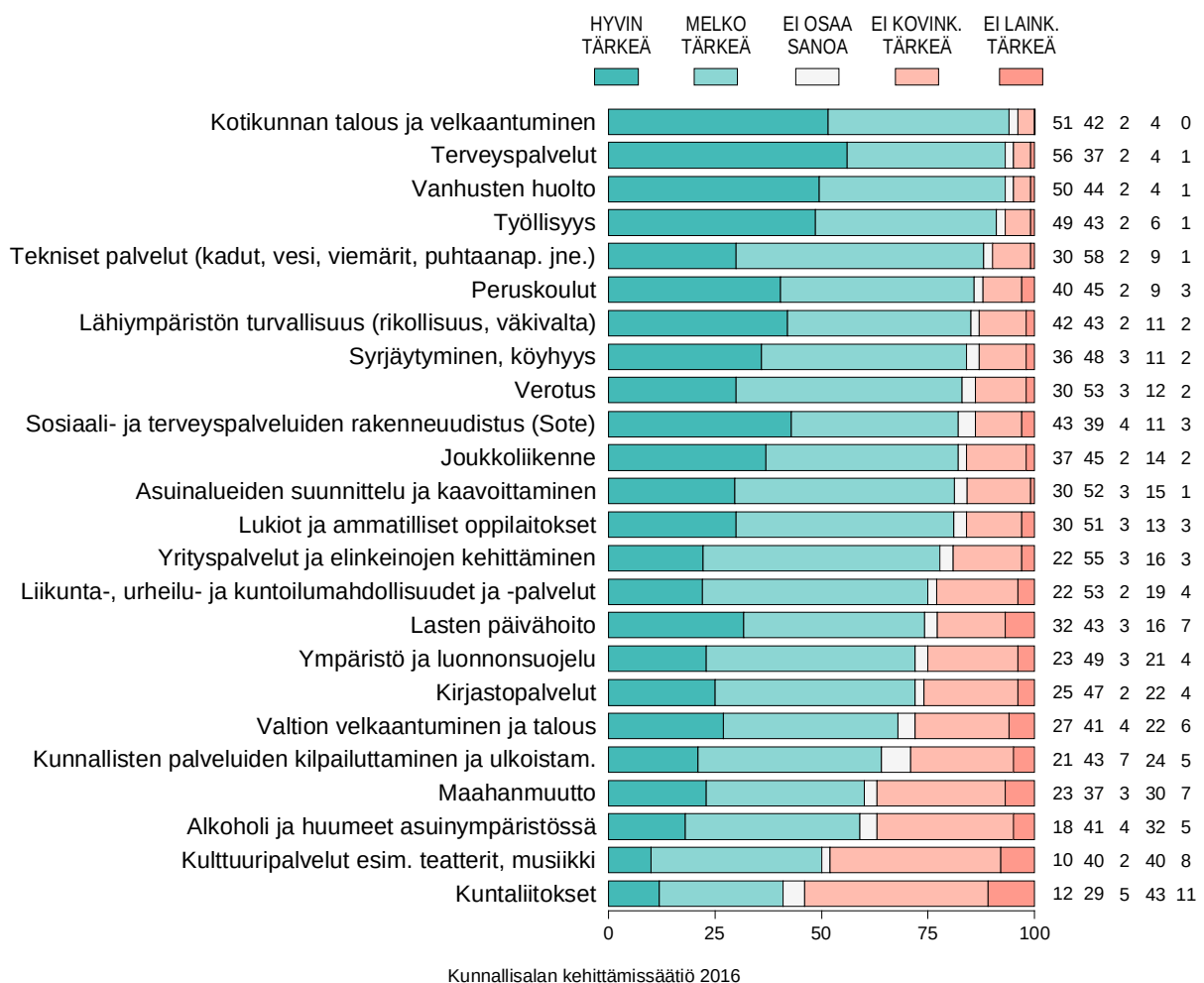

On myös hyvä kysyä, millaisista asioista kuntalaiset haluavat tietoa eniten? Ville Pitkänen ja Jussi Westinen ovat viitanneet tuoreessa esityksessään (2017) tässä yhteydessä syksyn 2016 puoluebarometriin. Sen vastaajilta tiedusteltiin, millaisia asioita he haluaisivat painottaa kunnallisessa päätöksenteossa.

Eniten vastauksia keräsi vaihtoehto 'terveyspalvelut', jota halusi painottaa paljon lähes joka toinen vastaaja (45 %). Toiseksi suosituin asia oli 'talouden kuntoon laittaminen' (32 %) ja kolmanneksi suosituin 'sosiaalipalvelut' (31%). Pitkänen ja Westinen otsikoivat omassa esityksessään perustellusti, että kuntalaiset haluavat painottaa päätöksenteossa palveluita, joista kunnilla ei sote-uudistuksen toteutuessa ole jatkossa järjestämisvastuuta. Tämä on suuri haaste tulevaisuuden kunta- ja maakuntademokratialle.

Myös Kunnallissalan kehittämissäätiö teetti vuoden 2016 lopulla mielipidetiedustelun siitä, mitä suomalaiset pitävät tulevien kuntavaalien tärkeimpinä teemoina. Tutkimusaineiston kokosi TNS Kantar Gallup Kanavalla 26. – 30.11. 2016 ja haastatteluja tehtiin yhteensä 1046. Kuvion 11 mukaan tärkeitä asioita on paljon. Asiaa hyvin tärkeänä pitäneiden prosenttiosuuksien perusteella neljä asiaa nousee yli muiden: terveyspalvelut, kotikunnan talous ja velkaantuminen, vanhusten huolto ja työllisyys.

Kuvio 11. MIHIN HALUAISI KIINNITETTÄVÄN HUOMIOTA KUNTAVAALEISSA - ARVIOT ERI ASIOIDEN TÄRKEYDESTÄ (%).

Lähteet

Kuntavaalitrendeissä on hyödynnetty:

-Tilastokeskuksen vaalitulastoja <http://www.stat.fi/til/vaa.html>

-Kuntaliiton kuntavaali- ja demokratiatilastoja <http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tilastot/kuntavaali-ja-demokratiatilastot/Sivut/default.aspx>

-oikeusministeriön vaalit.fi –palvelun tulos- ja tietopalvelua www.vaalit.fi

Lisäksi trendit sisältävät joitakin lainattuja kuvia ja taulukkoja alan tutkimuksista sekä yhden kuvion Kunnallisan kehittämissäätiön tuoreesta tiedotteesta.

Lähdeluettelo

Borg, Sami & Kestilä-Kekkonen, Elina & Westinen, Jussi (2015): *Demokratiaindikaattorit 2015*. Selvityksiä ja ohjeita 56/2015. Helsinki: oikeusministeriö.

Ekholm, Peter & Jutila, Karina & Kiljunen, Pentti (2007): *Kunnallinen vai kunnollinen kansanvalta? Suomalaisten käsityksiä kuntademokratiasta*. Helsinki: Ajatuspaja e2.

Grönholm, Christoffer & Hoikka, Paavo & Koivula, Samuli & Oksanen, Matti & Pesonen, Pertti & Rönkkö, Pentti (1985): *Kunnallisvaalit Suomen poliittisessa järjestelmässä*. Vantaa: Kunnallispaino Oy.

Hatakka, Niko & Railo, Erkki & Ruohonen, Sini (2013): *Kuntavaalit 2012 mediassa*. Kunnallisan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 75. Helsinki: KAKS.

Kunnallisan kehittämissäätiö (2017): Kuntavaalien ykkösteemat: Vanhukset, terveyspalvelut, kuntatalous ja työllisyys. Tiedote.

Pajala, Antti & Wiberg, Matti (2009): Vakaata murskavoitoista ja rökäletappioista huolimatta: Paljonko on paljon vaalivoitossa tai – tappiossa? *Politiikka*, 51, 2: 128-136.

Pesonen, Pertti & Sänkiäho, Risto & Borg, Sami (1993). *Vaalikansan äänivalta. Tutkimus eduskuntavaaleista ja valitsijakunnasta Suomen poliittisessa järjestelmässä*. Helsinki: WSOY.

Pesonen, Pertti & Borg, Sami (2005). Eduskuntavaalit 2003. Teoksessa *Vaalit ja demokratia Suomessa* (toim. Heikki Paloheimo). Helsinki: WSOY.

Pikkala, Sari & Pekola-Sjöblom, Marianne & Piipponen, Sirkka-Liisa (2013): Kuntademokratian tila ja trendit. Teoksessa *Demokratiaindikaattorit 2013* (toim. Sami Borg). Selvityksiä ja ohjeita 52/2013. Helsinki: oikeusministeriö.

Pikkala, Sari (1998): Eikö kunnallinen demokratia ansaitse valtuutetun luottamusta? Tutkimus valtuustojen henkilövaihtuvuudesta. Ser A:468. Åbo: Meddelanden från ekonomisk-statsvetenskapliga fakulteten vid Åbo Akademi.

Pikkala, Sari (2007): Ei enää ehdokkaaksi. Tutkimus valtuustoluopujista ja luopumisen taustoista 1996–2004. KuntaSuomi 2004 -tutkimuksia nro 57. Acta nro 192. Åbo Akademi & Suomen Kuntaliitto: Helsinki.

Pikkala, Sari (2015): Kuntavaalit ja kuntarakenteen muutos. Paras-ARTTU-ohjelman tutkimuksia nro 32. Acta 259. Suomen Kuntaliitto: Helsinki

Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi (2017): Tutkimustietoa 2000-luvun kuntavaaleista – mitä aikaisemmat vaalit osoittavat? Tilastopaketti kuntavaaleista (PowerPoint), 14.3.2017. Helsinki: Ajatuspaja e2.

Wass, Hanna & Weide, Marjukka (2015): Äänestäminen osana poliittista kansalaisuutta. Maahanmuuttotasaisten äänioikeutettujen osallistuminen vuoden 2012 kunnallisvaaleissa. Helsinki: oikeusministeriö.

Wass, Hanna & Borg, Sami (2016): Yhdenvertaisuus äänestyskopissa: äänestysaktiivisuus vuoden 2015 eduskuntavaaleissa. Teoksessa Grönlund, Kimmo & Wass, Hanna (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Selvityksiä ja ohjeita 28/2016. Helsinki: oikeusministeriö.

Kunnallisalan kehittämissäätiön julkaisujen sarjassa ovat ilmestyneet

1 Sami Borg ja Sari Pikkala
KUNTAVAALITRENDIT (2017)

Sami Borg ja Sari Pikkala

Kuntavaalitrendit

Millaisia trendejä Suomen kuntavaaleista ja kuntien valtuustoista on havaittavissa? Kuntavaalitrendit muokkaa ja kokoaa olemassa olevia tilasto- ja tutkimustietoja kattavaksi numeropaketsi, joka sisältää myös tiiviitä tulkintoja pitkittäistiedoista.

Raportti on osa Kuntavaalitutkimus 2017 –hanketta, jonka Sami Borg toteuttaa vuonna 2017 Kunnallissalan kehittämissäätiön rahoituksella. Hanke kokoaa kuntavaalien jälkeen valtakunnallisen kyselyaineiston, jolla tutkitaan kuntavaaleissa äänestämisen perusteita, kuntavaaliviestinnän toimivuutta ja kuntalaisten suhtautumista vaaleihin ja vaikuttamiseen.

Borg toimii nykyisin vaalitutkijana Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulussa ja Sari Pikkala akatemialehtorina Åbo Akademin julkishallinnon oppiaineessa.

kaks.fi
KUNNALLISALAN
KEHITTÄMISSÄÄTIÖ